

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

29E JAARGANG

WOENSDAG 3 MEI 1944

No. 1454

COMMISSIE VAN REDACTIE:

J. F. ten Doesschate; P. Lieftinck (tijdel. afwezig);
J. Tinbergen; H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
M. F. J. Cool (Redacteur-Secretaris).

H. W. Lambers — Adjunct-Secretaris.

Abonnementsprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20,85* per jaar („Prijsvaststelling No. 052. IM 312"). Buitenland en koloniën f 23,— per jaar. Abonnementen kunnen met elk nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het blad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de administratie.

Administratie: Nieuwe Binnenweg 175a, Rotterdam (C.).
Telefoon 38340. Giro 8408.

Aangeteekende stukken aan het Bijkantoor Museum-
park, Rotterdam (C.).

Advertenties voorpagina f 0,28 per mm. Andere pagina's
f 0,22 per mm. Plaatsing bij abonnement volgens tarief.

INHOUD:

Blz.

De bestrijding van het verschijnsel der „zwevende” koopkracht door P. G. Ridder	240
De personeele belasting en de gemeenten door J. Hasper	242
De beteekenis van indeeling bij een bedrijfsorganisatie door Mr. A. Stempels	244
Een internationale vergelijking van de besparingen in den huidige oorlog door C. Goedhart	246
Aanteekeningen	
De oorlog en de natuurlijke bevolkingsbeweging....	249
Overheidsmaatregelen op econo- misch gebied	251
Statistieken	
Stand van 's Rijks kas — Bankstaten	251

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De vrij plotseling ingetreden vastere stemming op de *discontomarkt*, waarvan wij in ons vorig overzicht melding maakten, hield deze week aan. Voor jaarspapier noemt men een tarief van $1\frac{1}{4}$ à $1\frac{3}{8}$ %, en ook het kortere papier wordt bij voortdurende tegen belangrijk hogere tarieven aangeboden dan voorheen. Bij de beoordeeling van deze gewijzigde geldmarktpositie moet men vóór alles bedenken, dat de omvang der omzetten in schatkistpapier sinds geruimen tijd uitermate gering was. Een betrekkelijk kleine absolute wijziging in de vraag- en aanbodverhoudingen kan in zulk een geval den marktprijs al belangrijk doen veranderen. Een markt, waarop de effectieve omzet slechts een fractie is van de potentiële, is steeds eenigermate labiel van karakter. En zoo was het ook op de geldmarkt. Het is nog steeds niet duidelijk, welke factor den doorslag heeft gegeven bij de wijziging in de stemming. Waarschijnlijk is het een combinatie van overwegingen, alle echter culmineerende in de opvatting: wanneer er een kans is, dat de situatie op de geldmarkt verandert, dan dient althans de koper zich op de voor kort geldende lage tarieven te onthouden. De verwachtingen behoeven in zulk een geval nog geenszins volkomen te zijn geconcretiseerd, een lichte aarzeling onder de vragers is reeds voldoende om vrij omvangrijke prijsveranderingen te verklaren. Met belangstelling kan men de verdere ontwikkeling thans tegemoet zien. Intusschen is er in de quantitative verhoudingen op de geldmarkt geen noemenswaardige verandering gekomen.

De *obligatiemarkt* heeft deze week niet heel veel veranderingen getoond. De $3\frac{1}{2}$ % leeningen waren over het algemeen aangeboden en eerder aan den lagen kant. In de financiële pers is van verschillende zijde de suggestie naar voren gekomen, dat het in het voornemen zou liggen om niet zooals vroeger over te gaan tot een consolidatie-operatie door uitgifte van een groote nieuwe langlopende leening, doch dat in feite toch zou worden geconsolideerd door Rijksfondsen uit portefeuille obligatiën te doen afstooten, waarna het provenu ter beschikking van de Schatkist wordt gesteld, al dan niet formeel in den vorm van een lange leening. Zooals men weet, werd bij vorige consolidatie-operaties dit systeem ook toegepast voor een deel der totale leening (f 300 à f 400 miljoen), terwijl het restant dan bij andere categorieën werd ondergebracht, mede met behulp van den stok achter de deur. De bedoelde persberichten nu, die hun oorsprong vinden in een vage mededeeling kort geleden op een persconferentie geuit —, suggereeren, dat dit keer dit systeem voor de volledige consolidatie-operatie zou worden gevolgd. Daarbij zal men echter in de eerste plaats moeten bedenken, dat voor het welslagen van zulk een plan twee partijen noodig zijn: de financiële autoriteiten en de groote beleggers. Afgewacht moet worden hoe de laatste categorie zal reageeren. Blijkens het verloop ter obligatiemarkt in de afgelopen week is die reactie niet zeer enthousiast. Ook hiet kan men, evenals op de discontomarkt, de verdere ontwikkeling met belangstelling tegemoet zien.

DE BESTRIJDING VAN HET VERSCHIJNSEL DER „ZWEVENDE” KOOPKRACHT.

In een voorafgaand artikel¹⁾ is gebleken, dat het verschijnsel van de zwevende koopkracht het resultaat is van de volgende drie factoren:

1. de beperkte mogelijkheid tot besteding van het inkomen en van in ondernemingen vrijgekomen gelden
2. de toeneming van de geldhoeveelheid en
3. de stabilisering van het prijsniveau.

Daar het eerste in het kader der oorlogseconomie onvermijdelijk is en naar het bereiken van het onder 3 genoemde wordt gestreefd, zal de bestrijding van de zwevende koopkracht gericht moeten zijn op de verkleining van de geldhoeveelheid.

In verband hiermede zullen wij, in hetgeen volgt, enkele maatregelen nagaan, welke in die richting zijn genomen.

De actieve betalingsbalansen.

In de eerste plaats, wat betreft het in belangrijke mate actief zijn van de betalingsbalans van sommige landen; één der omstandigheden, die, zooals wij zagen, een vermeerdering der geldhoeveelheid veroorzaakten. Daar dit voor een deel landen zijn, die ingeschakeld zijn in de oorlogseconomie van anderen, zijn de oorzaken van het actief worden van de betalingsbalans veelal niet weg te nemen.

Haar geldvermeerderende werking tracht men echter te beperken, door de op grond van de actieve betalingsbalans ontstane vorderingen op het buitenland zooveel mogelijk te compenseren door betalingen aan het buitenland, waarbij het echter veelal onmogelijk is den import van het debiteurenland in eenigszins voldoende mate uit te breiden. Dus is men op andere middelen aangewezen. Hiertoe behoort in de eerste plaats het aflossen van in vroeger jaren door het land, dat thans door de oorlogsomstandigheden debiteurenland is geworden, verstrekte leeningen en het repatriëren van vermogenswaarden (bijv. spoorwegen), welke zich in vreemde handen bevinden. Dit vindt bijv. plaats in verschillende tot het Britsche Empire behorende landen en ook in verschillende Zuid-Amerikaansche Staten²⁾. Zoo werd bijv. van September 1939—Maart 1943 door resp. Britsch-Indië, Canada en Zuid-Afrika £ 280 miljoen, £ 260 miljoen en £ 12 miljoen aan sterlingleningen gerepatriëerd. Ook enkele Zuid-Oost-Europeesche Staten hebben op een dergelijke wijze een vermindering van het stijgen van hun clearingvorderingen weten te bereiken³⁾.

Directe maatregelen ter beperking van den uitvoer zijn genomen door Zwitserland. Dit land heeft een niet onbelangrijken export naar de Vereenigde Staten (vnl. uurwerken), terwijl, niettegenstaande een gedeeltelijke opheffing van de blokkeering der Zwitsersche saldi, een invoer van uit de Vereenigde Staten door de daar geldende oorlogsvorschriften aangaande goederenaankoop en het gebrek aan scheepsruimte vrijwel uitgesloten is. Daar dit, door een toeneming van de dollarsaldi van de Zwitsersche Nationale Bank, neerkomt op een financiering van den Zwitserschen export, door middel van een uitbreiding van de bankbiljettencirculatie, heeft de Regeering maatregelen genomen ter beperking van den export. De uitvoer naar landen, die in dollars plegen te betalen, is nu afhankelijk gemaakt van tegenleveranties of streng gecontingenteerd. Een speciale regeling is getroffen, wat betreft de uurwerkindustrie om den uitvoer naar de Vereenigde Staten te beperken⁴⁾.

Dat de aanwezigheid van een actief saldo op de beta-

lingsbalans een uitbreiding der geldcirculatie tengevolge heeft, vindt haar oorzaak, zooals wij zagen, in de wijze van financiering, welke nl. door het bankvezen geschiedt. Zal deze vermeerdering van de geldhoeveelheid nu voorkomen kunnen worden, doordat men een andere wijze van financieren kiest? Bijvoorbeeld, doordat de Staat de vorderingen op het buitenland overneemt, zooals in Slowakije heeft plaatsgevonden, waar bepaald is, dat de Minister van Financiën voor een bedrag van 1.260 Ks. aan, uit het Duitsch-Slowaaksche betalingsverkeer ontstane, vorderingen van de Nationale Bank over zal nemen⁵⁾. Slechts bij uitzondering zal dit het geval zijn. Want weliswaar zal, door het wegvallen van den post: vorderingen op het buitenland, op de balans van de circulatiebank de bankbiljettencirculatie met een overeenkomstig bedrag afnemen, maar hiertegenover staat, dat de geldbehoefte van den Staat met hetzelfde bedrag zal toenemen. Slechts in landen, waar aan de vermeerdering van de geldbehoefte van den Staat voldaan kan worden, zonder dat dit via de schepping van nieuw geld moet geschieden, zou de verandering van de financieringsmethode gunstig werken; wat betreft de verkleining van van het koopkrachtoverschot. Dit zou waarschijnlijk het geval zijn in Denemarken, waar men, niettegenstaande de oorlogsomstandigheden, nog steeds een sluitend budget heeft weten te bereiken. In Denemarken past men echter een andere methode toe. Op basis van de Wetten van 3 Juli 1942 en van 8 Juli 1943 zijn daar de autoriteiten er toe overgegaan om leeningen uit te geven, waarvan de opbrengst niet voor de overheidsfinanciering wordt gebruikt, maar gestort wordt op speciale rekeningen bij de Nationale Bank⁶⁾. Aldus wordt, hoewel de vermeerdering der geldhoeveelheid niet wordt voorkomen, toch een vastlegging van de overtollige koopkracht verkregen.

Invloed der overheidsfinanciering.

In de meeste landen stuit echter het streven om tot een vermindering van het koopkrachtoverschot te komen op de moeilijkheid, dat in den huidige oorlog het vooral ook de groote geldvraag van de Overheid is, die de vermeerdering van de geldhoeveelheid veroorzaakt. De aanwendingsmogelijkheid immers, van één der belangrijkste middelen om direct tot een vermindering van het koopkrachtoverschot te komen — de belastingheffing —, wordt beperkt, doordat deze bron van inkomsten door de Overheid, in verband met haar zeer sterk toegenomen uitgaven, reeds in belangrijke mate is aangeboord. Een onbeperkt verhoogen van de belastingheffing is immers onmogelijk, daar dit op belangrijke psychologische en technische weerstanden zou stuiten. Bovendien zou — al was het psychologisch en technisch mogelijk — het geheele koopkrachtoverschot, van uit het standpunt van het individuele bedrijf bezien, niet wegbelast mogen worden, daar een deel ervan na den oorlog moet dienen voor den aankoop van productiemiddelen, die tijdens den oorlog wel verbruikt zijn, maar niet vervangen konden worden⁷⁾. In hoeverre verschillende oorlogvoerende landen, welke, zooals in het voorafgaande artikel⁸⁾ blijkt, reeds een belangrijk deel van hun totale uitgaven door gewone inkomsten gedekt zien, dit maximum bereikt hebben, is moeilijk te zeggen. Voor Duitschland, waar de belastingopbrengsten voor het rekeningjaar 1942 30 % van de totale uitgaven dekken⁹⁾ (tegen 50 % van het rekeningjaar 1938), wordt

¹⁾ Vgl. „Slowakische Finanzmassnahmen“, in „Südost-Economist“ van 21 Januari 1944.

²⁾ Vgl. „Stabilisierte dänische Geldwirtschaft“, in „Europa-Kabel“ van 28 Januari 1944, blz. 3.

³⁾ Vgl. „Substanz-Geld“, in „Berliner-Börsen-Zeitung“ van 5 Maart 1944.

⁴⁾ „Geldovervloed in oorlogstijd“, in „E.-S.B.“ van 12 April 1944.

⁵⁾ Het dekkingspercentage van de totale gewone inkomsten t.a.v.

de totale uitgaven bedraagt 50%. De andere gewone inkomsten, welke voor den huidige oorlog nog onbeteekenend waren, bestaan voornamelijk uit inkomsten uit ondernemingen in het bezit van den Staat en bezettingskosten, vergoed door de bezette gebieden.

¹⁾ „Geldovervloed in oorlogstijd“, in „E.-S.B.“ van 12 April 1944.

²⁾ Jaarverslag 1942/43 van de Bank voor Internationale Betalingen, blz. 164.

³⁾ Vgl. Dr. R. Arzet: „Das Wertpapiergeschäft im Kriege“, in „Bankwirtschaft“ van 1 Januari 1944, blz. 8.

⁴⁾ Vgl. „Schweizerische Dollarnöte“, in „Bankwirtschaft“ van 1 Januari 1944, blz. 19.

een vergroting der belastinginkomsten wel mogelijk geacht. Het tijdschrift „Bankwirtschaft“ wijst er in dit verband op, dat bijv. tot nu toe in Duitschland aan het wegbelasten van de oorlogswinsten (in tegenstelling tot Engeland, waar deze belasting één der steunpilaren van de belasting-financiering is) weinig aandacht is besteed¹⁰). Hier-tegenover staat echter, dat de behaalde oorlogswinsten in Duitschland, vanwege de strenge stabilisatie van het prijsniveau, aanzienlijk lager zijn dan in Engeland.

Tengevolge van het onvermogen, het koopkrachtoverschot door belastingheffing weg te werken, zal men er zich, tijdens den oorlog, in hoofdzaak toe moeten beperken, te trachten het gevaar, dat de aanwezigheid van een ongebonden koopkrachtoverschot in zich bergt, te overwinnen. Dit komt hierop neer, dat er van overheidswege naar gestreefd moet worden een binding van deze koopkracht te bereiken, hetgeen tevens veelal inhoudt, dat de koopkracht aan de overheidsfinanciering wordt dienstbaar gemaakt. Daar dit de creditfinanciering voor een deel overbodig maakt, wordt zoo eveneens een vermindering van het toekomstige koopkrachtoverschot verkregen.

Vrijwillige binding.

Waar het bij de vrijwillige binding van het koopkrachtoverschot op aankomt, is, of de bezitter ervan bereid is voor een tijd af te zien van de besteding van de koopkracht, m.a.w., of de bezitter bereid is zijn koopkrachtoverschot om te zetten in spaarkapitaal. Deze houding is van meer belang dan de wijze, waarop de binding tot stand komt door persoonlijke aankoop van het beleggingsobject, dan wel door indirecte belegging via een bank of een spaarinstelling¹¹).

De houding van den bezitter van het koopkrachtoverschot wordt voor een groot deel bepaald door zijn toekomstverwachting, wat betreft de geldwaarde. En deze toekomstverwachting hangt weer ten nauwste samen met de mate, waarin de autoriteiten een stabilisatie der prijzen weten te bereiken. Verwacht men algemeen een inflatoire prijsontwikkeling, op grond van een groote hoeveelheidvermeerdering van het geld, dan zal dit leiden tot een streven om iedere mogelijkheid van geldbesteding, welke zich voordoet, te benutten¹²). Hieruit volgt, dat de door het Duitsche Rijk gevolgde methode van de „geruischlooze financiering“, welke zich volkomen aanpast bij de in Duitschland in de laatste decennia opgetreden wijziging in de kapitaalvorming en -belegging door particulieren van de directe belegging in het vermogensobject naar de indirecte belegging via banken, spaarbanken e. d.¹³), geen gevaar voor de toekomstige waarde van de Rijksmark behoeft te beteekenen. Een groot deel immers van de aldus verkregen geldbedragen zijn reële besparingen en zijn dus ook via de belegging door een geldmarktinstelling reël gebonden. Om dit laatste tot uiting te doen komen, is men in Duitschland er toe overgegaan het stelsel van het zgn. „ijzeren sparen“ in te voeren¹⁴).

Bij een directe belegging in langlopende staatsleeningen, waarbij de belegger zelf alle liquiditeits- en beleggingsrisico op zich neemt, komt evenwel duidelijker tot uitdrukking, dat een definitieve binding van het koopkrachtoverschot wordt bereikt¹⁵). Vandaar, dat in verschillende landen in die richting een uitgebreide propaganda wordt gevoerd, terwijl tevens getracht wordt het direct be-

leggen in staatsleeningen aantrekkelijk te maken door meer types uit te geven, elk zooveel mogelijk aansluitend bij de bijzondere wenschen der verschillende beleggers (bijv. in Engeland: de 10-jarige „National Saving Certificates“, de 7-jarige „Defence Bonds“ en de 25-jarige „Saving Bonds“). Een typisch voorbeeld hiervan is ook nog Finland, waar in het laatst van het vorige jaar gelijktijdig vier geheel verschillende oorlogssleeningen werden geëmitteerd: 2 gewone leeningen, een spaarlening en een verzekeringslening, resp. met een looptijd van 4, 10, 25 en 30 jaar¹⁶). Ook in Duitschland komen in den laatsten tijd stemmen naar voren, die de directe plaatsing van staatsleeningen bij het publiek bevordert wenschen te zien. Waar thans in Duitschland naast kortlopend papier slechts „Schatzanweisungen“ met een looptijd van 22 jaar en „Li-Anleihen“ met een looptijd van $\pm$ 30 jaar bestaan, wordt vooral de uitgifte van staatspapier, met een middellange looptijd, gewenscht geacht¹⁷).

Maatregelen tot gedwongen binding.

Naast het streven om tot een vrijwillige binding van het koopkrachtoverschot te komen, zijn in verschillende landen ook maatregelen genomen, die gaan in de richting van een gedwongen binding. In zeer sterke mate zien wij dit in enkele Zuid-Oost-Europesche Staten.

Wij merkten reeds op, dat het voor deze landen, in verband met het streven naar een evenwicht brengen van de betalingsbalans, door de oorlogsomstandigheden niet mogelijk was meer goederen uit Duitschland in te voeren. Wel werd het echter aan Roemeensche en Hongaarsche handelaren en industrieelen mogelijk gemaakt, met Duitsche ondernemingen contracten af te sluiten voor de levering van goederen na den oorlog, waardoor werd bereikt, dat het overschot aan koopkracht, dat zich bij het bedrijfsleven in deze landen bevindt, in een bepaalde richting wordt gebonden. De verdere bepalingen zijn nu van zoodanigen aard, dat naast een binding bovendien een vermindering van het koopkrachtoverschot wordt verkregen. Want reeds thans moeten de contractanten de benodigde Rijksmarkbedragen betrekken van de circulatiebank tegen betaling in de nationale valuta, waarbij slechts bij hooge uitzondering crediethulp verleend mag worden. De koopkracht blijft dus voor het bedrijfsleven behouden, maar luidt voortaan in R.M.

Het aldus door de contractanten gelopen risico wordt verkleind, doordat de Overheid van hun land den terugkoop van de verkregen Rijksmarken garandeert, voor het geval de contracteerende Duitsche onderneming door één of andere oorzaak niet aan haar verplichtingen zou kunnen voldoen¹⁸). Zou dit later inderdaad het geval blijken te zijn, dan zou door den terugkoop het koopkrachtverminderend effect ongedaan gemaakt worden, maar zou toch bereikt zijn een binding van koopkracht gedurende den oorlog.

Een iets andere maatregel, welke in het bijzonder erop gericht was het koopkrachtoverschot bij exporteurs (dat tengevolge van de groote prijsverschillen tusschen het land en Duitschland vrij aanzienlijk was) voor een deel te binden, werd in Slowakije genomen. Bepaald werd, dat de exporteurs 5 % van het bedrag, dat zij voor ingebrachte exportdeviezen verkregen, op een speciale rekening bij de Slowaaksche postspaarbank moeten storten, welke rekening tot nader order gesperd blijft¹⁹).

Deze maatregel doet denken aan de in België toegepaste methode om tot binding van het koopkrachtoverschot te komen, waar de exporteurs 20 % van hun vorde-

¹⁰) Vgl. „Der Kriegshaushalt des Reiches“, in „Bankwirtschaft“ van 18 Januari 1944, blz. 15 e. v.

¹¹) Vgl. „Abschöpfungs-mittel“ in „Europa-Kabel“, 14 April 1944, blz. 2.

¹²) Vgl. „Der Sinn der Preisstabilität“, in „Bankwirtschaft“ van 15 Mei 1943, blz. 77 e. v.

¹³) Vgl. „Die künftige Finanzierungs-politik“, in „National Zeitung“ van 11 Maart 1944. Geëxcerpeerd in het „Economisch Nieuws“ van 15 Maart 1944.

¹⁴) Vgl. het artikel van C. Goedhart in dit nummer.

¹⁵) Vgl. Dr. B. Benning: „Abschöpfung durch Anleihebegebung“, in „Bankwirtschaft“ van 15 Juni 1943, blz. 118.

¹⁶) Vgl. „Europa-Kabel“ van 14 December 1943.

¹⁷) Vgl. „Anleihen mannigfaltiger“, in „B.B.Z.“ van 8 Maart 1944. „Mannigfaltigere Anleihetypen“, in „D.Z.N.“ van 15 Maart 1944. „Die langfristige Reichsfinanzierung“, in „D.V.W.“ 1944 nr. 4.

¹⁸) Vgl. „Verrechnungsguthaben als Anwartschaft auf Warenlieferungen“, in „Bankwirtschaft“ van Juli 1943, blz. 158.

¹⁹) Vgl. „Das Zwangsparen der slowakischen Exporteure“, in „Bankwirtschaft“ van 1 Februari 1944.

ringen op de „Deutsche Verrechnungskasse“ (het Deutsche clearinginstituut) niet in geld, maar in certificaten van de Emissiebank te Brussel uitbetaald krijgen. In België wordt echter aldus niet een dergelijke strenge binding verkregen als in Slowakije. Want de certificaten kunnen na 1 jaar ingewisseld worden en zijn bovendien te allen tijde door endosseering over te dragen. Zij zijn dus veel meer liquide dan de Slowaaksche spaartegoeden.

Tenslotte willen wij nog eenige aandacht besteden aan de bestrijding van den koopkrachttoevloed in Griekenland, waar een inflatoire prijsontwikkeling met een vermeerdering van de geldhoeveelheid hand in hand gaat. In dit verband zijn de volgende gegevens veelzeggend: de prijs voor olijfolie steeg van 28/10/40 tot 24/3/44 van 50 tot 1.680.000 drachmen per oka; die van een paar schoenen van 450 drachmen tot 15 à 20 miljoen drachmen²⁰⁾. Reeds in 1942 ging men ertoe over de betalingen voor den aankoop van voedingsproducten voor 25 % in schatkistbiljetten te doen. Verder moest bij invoer uit Duitschland en Italië door de importeurs een veelvoud van den prijs aan toeslag worden betaald, ter afroaming van de groote importwinsten, die het gevolg zijn van de aanzienlijke prijsverschillen²¹⁾.

Later werd nog een tweetal in vele opzichten typische maatregelen genomen, waardoor de Staat voordeel wil trekken van de heerschende hausse op de effectenmarkt²²⁾. In de eerste plaats zijn alle Grieksche N.V.'s verplicht hun aandelenkapitaal met 20 % te verhoogen (banken 10 %), welke kapitaalverhooging zonder tegenprestatie harerzijds geheel aan den Staat moet worden overgedragen. Deze laatste zal de verkregen aandelen als regel verkopen, waardoor een binding van koopkracht bij de koopers wordt bereikt. Ook mogen de N.V.'s de additionele aandelen zelf behouden, mits de tegenwaarde in geld aan den Staat wordt afgedragen, waardoor het koopkrachtoverschot bij de bedrijven wordt gebonden. In dat geval zal de te betalen koerswaarde door een bijzondere commissie worden vastgesteld.

In de tweede plaats werd in November 1943 bepaald, dat alle N.V.'s en andere rechtspersonen (incl. banken) 50 % van hun eigen bezit aan genoteerde effecten, in den vorm van een renteloze leening; aan den Staat moeten afstaan, welke deze effecten verkopen zal. Daar deze crediten binnen een jaar terugbetaald zullen worden, beteekent dit een tijdelijke binding van koopkracht. Echter zolang de Regeering er niet in slaagt tot een stabilisering van het economisch leven te komen, zullen deze maatregelen, hoewel zij in de goede richting werken, ten eenen male onvoldoende blijken te zijn.

Met de binding van de koopkracht is het probleem van het koopkrachtoverschot niet *definitief* opgelost. Wel wordt bereikt, indien het gelukt de koopkracht gedurende den oorlog te binden, dat deze oplossing verschoven wordt naar een gunstiger tijdstip, als er op economisch gebied meer normale toestanden zijn opgetreden. Dan zal bijv.; daar de hooge eischen, die de oorlog aan de overheidsfinanciering stelt, voor een belangrijk deel zijn weggevallen, de belastingheffing in versterkte mate voor het overwinnen van het koopkrachtoverschot gebruikt kunnen worden. Het zal echter voor een ieder duidelijk zijn, dat zich hierbij nog tal van problemen zullen voordoen.

P. G. RIDDER.

²⁰⁾ Vgl. „De inflatie in Griekenland“ in „Het financieele dagblad“ van 13 April 1944.

²¹⁾ Vgl. „Der Kampf um die Stabilisierung in Griechenland“, in „Bank-Archiv“ van 15 Januari 1943.

²²⁾ Vgl. „Abschöpfungsmasnahmen in Griechenland“, in „Bankwirtschaft“ van 15 December 1943.

DE PERSONEELE BELASTING EN DE GEMEENTEN.

Een tweetal publicaties van den laatsten tijd doet wellicht de vraag rijzen, hoe het voor de gemeenten nu eigenlijk met de heffing van de personeele belasting staat. De eerste publicatie is van het Centraal Bureau voor de Statistiek (mededeeling no. 35) van 18 April 1944 over de jaren 1933/1942; de tweede gaat van de gemeente Rotterdam, uit en heeft betrekking op de classificatie en opcentenheffing, gedeeltelijk nog als nasleep van de per 1 Augustus 1941 doorgevoerde annexaties.

Diverse bestemmingen.

Oorspronkelijk is de opbrengst van de hoofdsom van de personeele belasting het Rijk ten goede gekomen. In 1865 konden de gemeenten over 4/5 van de opbrengst beschikken, welke uitkeering in 1885 op 4/5 van de gemiddelde opbrengst over 1882/1884 werd gefixeerd. Met ingang van 1 Januari 1897 kwam, krachtens de wet op de personeele belasting van 1896, de geheele hoofdsom wederom aan het Rijk. Bij de wet, regelende de financieele verhouding tusschen het Rijk en de gemeenten, van 1929 werd, ingaande 1931, de zuivere opbrengst van de hoofdsom aan de gemeenten toegekend. Van 1935 tot en met 1941 werd 80 % (4/5) van de hoofdsom dezer belasting naar de grondslagen huurwaarde, mobilair en dienstboden als prélevement aan de gemeenten onttrokken en aan het werkloosheidssubsidiefonds afgestaan. De gemeenten mochten deze grondslagen toen niet meer zelfstandig wijzigen; wel hadden zij de bevoegdheid zich ten aanzien van de heffing in een lagere klasse te plaatsen dan waarin zij in het systeem der wet thuis behoorden. Daardoor kon een grooter aantal aanslagen worden opgelegd en werd van iederen aanslag een hooger bedrag geheven. Het fiscale voordeel kwam t.e.m. 1934 in zijn geheel rechtstreeks aan de betrokken gemeenten ten goede; daarna ging het voordeel ten deele naar het werkloosheidssubsidiefonds. De aldus verzwaarde druk van de hoofdsom konden die gemeenten temperen door een lager aantal opcenten te heffen dan wanneer zij in de hogere klasse van heffing waren blijven staan.

Met ingang van 1 Januari 1942 is het werkloosheidssubsidiefonds opgeheven en moest weer worden nagegaan, aan welk lichaam de opbrengst van de hoofdsom zou toevallen. Alsnu werd bepaald, dat de geheele hoofdsom aan het Gemeentefonds ten goede zal komen, zoodat aan de gemeenten individueel de laatste 20 % van de hoofdsom naar de eerste drie grondslagen kwam te ontfallen, terwijl die naar de overige grondslagen, waarvan de opbrengst van de hoofdsom tot nu toe geheel werd genoten, mede werd gemist. De gemeenten kunnen, als vanouds, opcenten op deze belasting heffen, doch zij moesten sedert 1943 plaats ruimen voor de Provincies, die de bevoegdheid hebben gekregen uniforme opcenten te heffen tot een maximum van 50. De gemeentelijke opcenten mogen naar verkiezing uniform of progressief zijn, zonder aan een maximum te zijn gebonden, maar de practijk is deze, dat bij 150 of, bij een progressief tarief, gemiddeld 150 opcenten, het plafond geacht wordt bereikt te zijn, zoodat met de provinciale opcenten in totaal feitelijk niet meer dan gemiddeld 200 uniforme opcenten worden geheven.

Wijziging in de grondslagen.

Ook in de grondslagen, waarnaar de belasting geheven wordt, is wijziging gebracht. In groote trekken komt de herziening hierop neer, dat vijf van de zeven grondslagen zijn vervallen, t.w.: dienstboden, paarden, motorrijtuigen, pleziervaartuigen en biljarten. De beide grondslagen: huurwaarde en mobilair blijven dus bestaan. Met betrekking tot de huurwaarde werd bepaald, dat de belasting nog slechts wordt geheven van tot woning en tot gemak,

uitspanning of vermaak van den gebruiker dienende gebouwen of gedeelten van gebouwen met hunne aanhoorigheden. Buiten aanmerking blijven de voor het publiek toegankelijke gronden van buitenplaatsen. Geen belasting wordt voorts geheven wegens het gebruik van perceelen uitsluitend:

a. voor den dienst van het Rijk of andere publiek-rechtelijke lichamen;

b. als kostschool;

c. als inrichting van weldadigheid of tot genezing of verpleging van zieken of gebrekkigen, als inrichting tot algemeen nut door zedelijke lichamen, vereenigingen in het bezit van rechtspersoonlijkheid of stichtingen, één en ander voorzoover daarbij geen winst wordt beoogd of gemaakt, anders dan voor inrichtingen als hier bedoeld of voor armenzorg;

d. als hotel of logement, waaronder hier wordt verstaan een inrichting, waarin doorgaans door reizigers voor korten tijd logies wordt genomen.

De classificatie van de gemeenten in 9 klassen blijft bestaan; waarbij de gemeenten zelf, doch onder hoogere goedkeuring, mogen bepalen in welke van de klassen zij de belasting willen zien geheven. Daar bij de goedkeuring wordt nagegaan, of bestaande verhoudingen met andere gemeenten of deelen van gemeenten niet al te zeer worden doorbroken, heeft deze vrijheid slechts betrekkelijke waarde. Het wettelijke tarief, waarnaar de betaling moet geschieden, is eveneens gehandhaafd, terwijl ook de regeling, met betrekking tot den kinder-af trek, dezelfde is gebleven.

Betekenis van de vrijstelling van kantoren, bioscopen, enz.

Uit mededeeling 35 van het Centraal Bureau voor de Statistiek blijkt, welke betekenis de evenbedoelde vrijstelling heeft gehad. Het aantal perceelen, belast naar den eersten grondslag (huurwaarde), is onafgebroken gestegen van 1.595.669 over 1933 tot 1.809.588 over 1941, waarop een daling is gevolgd tot 1.776.510 over 1942, in verband met het vervallen van de belasting voor bedrijfslokaliteiten. De belastbare huurwaarde dezer perceelen is; na een kleine stijging van f 511 miljoen over 1933 tot f 516 miljoen over 1934, in hoofdzaak als gevolg van huurverlagingen, gedaald tot f 478 miljoen over 1937. Daarna is de huurwaarde opnieuw gestegen tot f 499 miljoen over 1940, waarop een kleine daling is gevolgd tot f 496 miljoen over 1941, welke in hoofdzaak verband houdt met de oorlogsomstandigheden en een verdere daling tot f 466 miljoen over 1942, hoofdzakelijk in verband met bovenvermelde wijziging der belasting. De gemiddelde belastbare huurwaarde per perceel is evenwel voortdurend gedaald van f 321 over 1933 tot f 274 over 1941 en f 263 over 1942. In deze bedragen is de waarde der buiten de belasting vallende perceelen niet begrepen.

Het percentage van heffing voor dezen eersten grondslag is in de wet op de personeele belasting vastgelegd op 10. Voor 1933 en 1934 maakten respectievelijk 144 en 127 gemeenten van de bevoegdheid gebruik wijziging in dit percentage te brengen, meestal in verhoogenden zin. Van 1935 af geldt voor alle gemeenten het wettelijk vastgestelde tarief.

Uit den aard der zaak hebben zoowel bovengenoemde wijzigingen als de ongunstige tijdsomstandigheden invloed uitgeoefend op de opbrengstcijfers der verschillende grondslagen.

Van de jaren 1933 tot en met 1942 komt dat hierop neer, dat de onzuivere opbrengst der belasting in hoofdsom voor den grondslag huurwaarde is verminderd van f 27.860.000 tot f 17.188.000 en voor alle grondslagen tezamen van f 38.760.000 tot f 21.677.000. De zuivere opbrengst daalde van f 36.141.000 tot f 20.761.000 en die van hoofdsom en opcenten in totaal van f 68.900.000 tot f 57.709.000, waaruit, naar het Centraal Bureau opmerkt, blijkt, dat een groot aantal gemeenten door de vermin-

derde belastingopbrengst in hoofdzaak genoodzaakt was de opcenten niet onbelangrijk te verhoogen.

Classificaties.

De classificatie berust op het verschijnsel, dat de huren in stedelijke gemeenten hooger zijn dan in landelijk gebied, zoodat, wil men de personen naar mate van hun gegoedheid belasten, niet met het aangeven van één belastbare huurwaarde als heffingsgrondslag volstaan kan worden. De grens der belastbaarheid ligt in de gemeenten der eerste klasse bij f 250, welk bedrag bij elke volgende klasse met f 25' vermindert, zoodat in de negende klasse bij een huurwaarde van ten hoogste f 50 per jaar geen belasting verschuldigd is.

Hoe dit stelsel precies werkt, is statistisch moeilijk vast te leggen. In mededeeling 35 van het Centraal Bureau voor de Statistiek worden wel cijfers gegeven, maar ze kunnen het verlangde inzicht niet verschaffen. Dit is een gevolg van drie zelfstandige factoren, n.l. de vermindering van het aantal gemeenten van 1933—1942 van 1.076 tot 1.020; de moeilijkheid, dat vele gemeenten (in 1942 : 175) in meer dan één klasse zijn gerangschikt — Rotterdam bijv. kent thans 7 klassen — en het feit, dat de gemeenten zich zelf, behoudens hoogere goedkeuring, in een andere klasse kunnen rangschikken dan waarin zij in het stelsel der wet thuis behooren. Op grond van de verstrekte cijfers zou men moeten concluderen, dat er een neiging bestaat van een verschuiving naar de middelste klassen, omdat in elke klasse het aantal gemeenten vermindert, behalve in klasse 4, die een vermeerdering toont van 25 op 33, en klasse 6, die, na mutaties, in 1942 evenveel gemeenten telt als in 1933, n.l. 111.

Verband tusschen classificatie en opcenten.

Hoe classificatie en opcenten op elkander inwerken is gebleken uit een recente publicatie van de gemeente Rotterdam. Deze gemeente heeft in 1934 gebruik gemaakt van de bevoegdheid om het stedelijke gedeelte en Hoek van Holland in lagere klassen te plaatsen (resp. in de 2e en 4e klasse), omdat de hoogere opbrengst, ontstaan door het betrekken van lagere huurwaarden in de belasting en de verhooging van f 2,50 in hoofdsom van iederen aanslag, haar ten goede zou komen. Bovendien had deze verhooging weer een verbetering van de opbrengst van de opcenten tot gevolg. Deze handelwijze bood de gelegenheid het aantal progressieve opcenten lager te houden dan wanneer de stadsgemeente en Hoek van Holland in de hoogere klassen waren gebleven. Nu het classificatieverschil niet meer aan de gemeenten wordt uitgekeerd, is er geen aanleiding meer de lagere klassen te handhaven. Er moet, in het belang van de contribuabelen, in tegen-gestelde richting worden gehandeld, n.l. herplaatsing in een hogere klasse, tengevolge waarvan de ontvangsten verminderen, zoodat het aantal opcenten moet worden verhoogd om tenslotte toch weer dezelfde opbrengst te verkrijgen. Want het Rijk draagt in de begrotings-trekorten niet bij, zoolang niet de uitgaven zooveel mogelijk zijn gedrukt en de belastingen zoo hoog, mogelijk zijn opgevoerd, d.w.z., dat — nu de Provincie voor 1944 50 opcenten heft — uit de opcenten op de personeele belasting een opbrengst moet worden verkregen, die gelijk is aan 150 opcenten op de hoofdsom. Met de opcenten van de Provincie wordt dan in totaal 3 x de hoofdsom geheven. Voor 1943 werden de opcenten, in verband met de 41 provinciale opcenten, in het geheele gebied met hetzelfde aantal verlaagd, waardoor die van het stedelijk gedeelte, Hoek van Holland en Pernis c.a. van 133-200 werden gebracht op 92-159. Thans zouden, in verband met de herclassificatie, 45 opcenten meer moeten worden geheven, doch nu de Provincie haar opcenten met 9 heeft verhoogd en op het maximum van 50 heeft gebracht, zullen de gemeentelijke slechts met 36 kunnen worden vermeerderd en op 128-195 moeten worden gesteld om een gemiddelde

opbrengst van 150 te verkrijgen, waarmede voor Rotterdam in de practijk het maximum is bereikt. Daar de hoofdsom in het stedelijke gebied en Hoek van Holland, tengevolge van de klasseverhoging, wordt verlaagd, zal de druk van de verhoging der opcenten aldaar gedeeltelijk, in sommige gevallen geheel, worden opgevangen, hetgeen uiteraard ook geldt voor de 50 opcenten, die door de Provincie worden geheven.

Gevolgen, verband houdende met de annexaties.

In de per 1 Augustus 1941 toegevoegde gemeenten werden als regel 200 opcenten geheven in de klasse, waarin de gemeente was ingedeeld; alleen in Hillegersberg bestond een progressieve regeling van 165-225, welke thans — ware die gemeente in stand gebleven —, in verband met de provinciale opcenten, op 115-175 zouden moeten worden bepaald. Nu worden deze cijfers, als gezegd, 128-195. Voor dit deel der gemeente zal de toepassing van de Rotterdamse schaal niet veel bezwaren opleveren; de lagere en de hoogere huurklassen zullen iets meer betalen; de middengroepen iets minder. Voor de andere laatst toegevoegde deelen der gemeente spreken deze verschillen sterker. Immers de uniform geheven (200, thans 150) opcenten zullen worden omgezet in 128-195 opcenten, waardoor de tendenz van het Rotterdamse tarief ook daar tot haar recht komt. Met de provinciale opcenten worden dus 178-245 opcenten geheven.

Een afzonderlijk woord moet worden gewijd aan Pernis en omgeving. Daar zal de verhoging relatief iets zwaarder worden dan in het overige gebied, omdat naar de nieuwe opcentenschaal zal moeten worden betaald, zonder dat een herclassificatie geheel of gedeeltelijk compensatie biedt. De inwoners van Pernis c.a. hebben nl. sedert de toevoeging bij Rotterdam geprofiteerd van een opcentenschaal, die berekend was voor een hoogere klasse van heffing. Terwille van de unificatie, die bij deze gelegenheid bereikt moet worden, komt deze bevoorrechtiging te vervallen.

Hoewel de opcenten nu gelijk zijn gemaakt, zullen toch, door de indeeling in klassen, verschillen blijven. Waar het karakter van de bebouwing en bewoning verandert, zullen tegenstellingen, die geen bestaansreden meer hebben, slechts kunnen worden weggenomen door de grenzen van de klassen te wijzigen, waartoe zoo noodig zal worden overgegaan.

Aan het meer algemeene financieele gevolg van de toevoeging van de hierbedoelde gebiedsdeelen zijn in „Economisch-Statistische Berichten” van 17 September 1941, no. 1339, reeds beschouwingen gewijd.

J. HASPER.

DE BETEKENIS VAN INDEELING BIJ EEN BEDRIJFSORGANISATIE.

Over de begrenzing van begrippen als kleinhandel, kleinbedrijf, grootbedrijf¹⁾, groothandel, grossier, industrie, ambacht enz. kan uitvoerig worden gediscussieerd: Wat door den één industrie wordt genoemd, moet volgens den ander ambacht heeten; wie groothandelaar meent te zijn zal door sommigen als detaillist worden gezien. En zoo kan men verder gaan met het opsommen van tegengestelde en in elkaar overlopende qualificaties, waarbij men komt rond te dolen in een min of meer uitgebreid grensgebied, hetwelk een kern, waarover ieder het wel eens is, omgeeft.

Zoolang de discussies binnen de sfeer van de bedrijfs-huishoudkundige theorie blijven, hebben zij geen directen invloed op den gang van zaken in het bedrijfsleven. Maar zoodra in de practijk een onderneming, in een bepaalde

rubriek wordt ondergebracht zijn daar meestal zakelijke consequenties aan verbonden.

Aan zulk een rubricering zullen soms minder bedrijfs-huishoudkundige theorieën dan commercieele overwegingen ten grondslag liggen, vooral wanneer de eene ondernemer den ander naar eigen inzicht rubriceert en daaraan consequenties verbindt bijv. ten aanzien van prijzen of de bereidheid om te leveren. Een fabrikant, die bereid is aan een groothandelaar een speciale groothandelskorting te verlenen, maakt zelf uit, wien hij als groothandelaar wensch te beschouwen; zijn beslissing hangt van velerlei factoren af, zooals concurrentie, afgenomen quanta, frequentie der bestellingen enz., misschien ook van een bepaalde theoretische bedrijfs-huishoudkundige opvatting. Waarbij niet uit het oog moet worden verloren, dat een wisselwerking tusschen theorie en practijk mogelijk is.

Deze rubricering „volgens de vrije markt” kan in vaste banen worden geleid door ondernemersovereenkomsten, kartelregelingen, kortom door figuren, welke in het Kartelbesluit als „bedrijfsregelingen” worden aangeduid. Is men volgens een „bedrijfsregeling” als groothandelaar²⁾ erkend, dan zal men tegenover ieder, die aan deze bedrijfsregeling gebonden is, groothandelsrechten kunnen doen gelden. Bij een erkenning als groothandelaar „op de vrije markt” kan men wel pretendeeren zulke rechten te hebben, doch men heeft geen waarborg, dat ieder die rechten zal respecteren; onder het regiem van een bedrijfsregeling heeft men zulk een waarborg wel.

Behalve rubricering naar eigen inzicht en volgens een bedrijfsregeling is ook mogelijk rubricering bij wettelijk voorschrift. Hierbij zijn twee gevallen te onderscheiden. De rubricering kan nauwkeurig omschreven zijn, zooals in het Besluit op de Omzetbelasting 1940³⁾ en in tal van uitvoeringsvoorschriften van de Distributiewet⁴⁾. Mogelijk is daarentegen ook, dat er van een omschrijving der rubricering nagenoeg geen sprake is, zooals in de Vestigingswet-Kleinbedrijf⁵⁾, of dat een slechts summiere begrenzing wordt aangegeven, zooals in het Bedrijfsvergunningenbesluit 1941. In deze gevallen zal er naar hartelust geïnterpreteerd kunnen worden.

De rubricering, welke iemand krachtens een wettelijk voorschrift toekomt, heeft alleen waarde voor de toepassing van dat voorschrift. Een ondernemer, die volgens het Besluit op de Omzetbelasting groothandelaar is en dus bij de heffing van omzetbelasting als groothandelaar geldt, kan volgens een bedrijfsregeling detaillist of misschien wel fabrikant zijn; dit hangt af van de omschrijvingen, welke de bedrijfsregeling inhoudt. Aan het feit, dat hij volgens het Besluit op de Omzetbelasting groothandelaar is, zal die ondernemer uitsluitend groothandelsrechten kunnen ontleenen, voorzover het de heffing van omzetbelasting betreft; zou hij zich tegenover zijn leveranciers als groothandelaar willen doen gelden, dan zal een beroep op het Besluit op de Omzetbelasting geenszins aanvaard behoeven te worden.

De motieven, welke in elk geval afzonderlijk tot een bepaalde rubricering leiden, zijn niet uit de lucht gegrepen. De fiscus heeft zijn goede, fiscale redenen om bij de heffing van omzetbelasting den eenen ondernemer als groothandelaar, den ander als fabrikant en weer een ander als kleinhandelaar te beschouwen. De normen, welke een bedrijfsregeling voor rubricering stelt, zullen in beginsel veelal ontleend zijn aan de maatstaven, toegepast bij de rubricering „volgens de vrije markt”. In het algemeen

¹⁾ Als voorbeeld nemen wij bij voorkeur den groothandel, een-zijds omdat een erkenning als groothandelaar meestal duidelijke consequenties heeft, anderzijds omdat de onduidelijkheid der begrenzing van den groothandel het duidelijkst is.

²⁾ Besluit op de Omzetbelasting 1940, art. 3.

³⁾ Bijv. Tabakdistributiebeschikking 1942 I, art. 1; Brandstoffenbeschikking 1939 No. 1, art. 1.

⁴⁾ In het antwoord der Regering op het voorloopige verslag van de Tweede Kamer wordt de raad gegeven voor de begrenzing van het begrip „kleinbedrijf” aansluiting te zoeken bij het gangbaar spraakgebruik.

⁵⁾ Het zoeken naar goed Nederlandsche uitdrukkingen voor de woorden „kleinbedrijf” en „grootbedrijf” wordt geenszins bevorderd door de omstandigheid, dat de betekenissen dier woorden niet in alle opzichten even duidelijk vaststaat.

kan men zeggen, dat de normen afhankelijk zullen zijn van den aard der gelegenheid, waarvoor men de rubricering verricht. Ook hier moet rekening gehouden worden met de betrekkelijkheid aller dingen.

Sinds eenigen tijd bestaat een reeks wettelijke voorschriften, welke welomschreven⁹⁾; rubriceringsnormen van zeer algemeenen aard bevatten: de besluiten en beschikkingen betreffende de organisatie van het bedrijfsleven.

Deze voorschriften rubriceren alle ondernemers door aan te wijzen, tot welke horizontale organisatie of organisaties zij behooren. Moet hier nu uit worden geconcludeerd, dat de rubricering „slechts organisatorische betekenis” heeft? Dit is onlangs betoogd door Mr. J. G. B. Vermaas⁷⁾, die er aan toevoegde, dat de indeeling bij een bedrijfsorganisatie niet steeds met het werkelijke economische karakter van de betrokken onderneming overeen behoefde te stemmen.

Met deze uitspraak is kennelijk bedoeld, dat de indeeling van een onderneming bij bijv. een groothandelsvakgroep nog niet behoefde te betekenen, dat deze onderneming, gemeten naar haar werkelijke economische karakter, als groothandelonderneming moet worden beschouwd.

Maar wat moet worden verstaan onder het werkelijke economische karakter? Zooals wij zeiden, zal rekening moeten worden gehouden met het betrekkelijke aller dingen, ook bij het rubriceren van ondernemingen. Een absolute rubricering lijkt ons dan ook onmogelijk. Men zou de uitspraak van Mr. Vermaas kunnen herzien door te zeggen, dat de indeeling van een onderneming, bijv. bij een groothandelsvakgroep, nog niet behoefde te betekenen, dat die onderneming steeds en in elk mogelijk verband als groothandelsbedrijf moet worden gezien. Benadert men het probleem van een anderen kant, dan kan men tot de stelling komen, dat het woord „groothandel” in de organisatiewetgeving een bepaalde, welomschreven betekenis heeft en dat datzelfde woord, in ander verband gebezigd, een andere betekenis kan hebben.

En welke betekenis heeft het nu voor een onderneming bij een bepaalde bedrijfsorganisatie te zijn ingedeeld? „Slechts organisatorische”?

De rubriceringsnormen van de organisatievoorschriften.

Om vast te stellen in welk licht men de rubriceringsnormen van de organisatievoorschriften moet zien, dient men na te gaan, welke taak de Organisatiecommissie had.

De Organisatiecommissie was ingesteld voor den opbouw van een zelfstandige organisatie ter ontwikkeling van het bedrijfsleven⁸⁾. Zij had dus tot taak telkens die ondernemingen in groepen samen te brengen, welke gezamenlijk optreden tot de ontwikkeling van het bedrijfsleven op hun gebied zou kunnen bijdragen. Hieruit blijkt reeds, dat de bedrijfsorganisaties meer dan leeg organisatorische vormen behooren te zijn⁹⁾. Dit blijkt verder uit de nadere omschrijving van de taak der Organisatiecommissie; deze vermeldt o.a. het erkennen van bedrijfsorganisaties als uitsluitende vertegenwoordiging van de betrokken takken van bedrijf en het bepalen voor welk gebied van het bedrijfsleven zij bevoegd zijn¹⁰⁾.

Dit alles toont duidelijk aan, dat de Organisatiecommissie bij het verrichten van haar taak rekening heeft moeten houden met het economische karakter der verschillende ondernemingen, het economische karakter, wel te verstaan, gezien uit een bepaalden gezichtshoek. Dit economische karakter houdt dus verband met de

indeeling bij een bedrijfsorganisatie. M.a.w., een bedrijfsorganisatie is een groepering van ondernemingen, welke in zeker opzicht economisch op één lijn te stellen zijn.

Doordat de rubriceringsnormen der organisatievoorschriften meer dan „slechts organisatorische” betekenis hebben, zal men ze ook buiten het verband der bedrijfsorganisatie kunnen gebruiken, *mits men maar beseft, wat men doet.*

Als een regeling moet worden vastgesteld, waarin rubriceringsnormen noodig zijn, zal men in die regeling kunnen verwijzen naar de rubricering volgens de organisatievoorschriften, als tenminste vaststaat, dat de in die regeling beoogde rubricering overeenkomt met die der organisatievoorschriften; een andere mogelijkheid is, dat men de te treffen regeling aanpast aan de rubricering der organisatievoorschriften.

Zoo zal men in een prijsregeling voor een bepaald artikel met een gerust hart de bepaling op kunnen nemen, dat de groothandelsprijzen gelden voor de leden van de betrokken groothandelsvakgroep, mits aan één der twee volgende voorwaarden is voldaan:

1. men moet er van overtuigd zijn, dat de prijzen-categorie, welke in de regeling door de groothandelsprijzen wordt gevormd, uitsluitend bij de transacties van de leden der betrokken groothandelsvakgroep, behoort; of

2. men moet de prijzenregeling desbewust voor de leden der betrokken groothandelsvakgroep pasklaar hebben gemaakt.

Ten aanzien van bestaande wettelijke voorschriften zal de rubricering volgens de organisatievoorschriften niet zonder nadere overweging mogen worden overgenomen; dit zal uiteraard nooit het geval mogen zijn, wanneer die bestaande voorschriften zelf een duidelijke omschrijving inhouden. Ontbreekt deze omschrijving geheel of nagenoeg geheel, dan zal kunnen worden nagegaan, of toepassing van de rubricering volgens de organisatievoorschriften te verdedigen zou zijn. Een voorbeeld hiervan is het Bedrijfsvergunningenbesluit, hetwelk geldt voor industriele bedrijven en handelsbedrijven (andere dan detailhandelsbedrijven), zonder een nadere aanduiding van deze bedrijven te geven. Zeer terecht worden, voor zoover ons bekend, bij de toepassing van het Bedrijfsvergunningenbesluit tegenwoordig de criteria der bedrijfsorganisaties gebruikt, dat wil zeggen, dat het Bedrijfsvergunningenbesluit van toepassing wordt geacht op ondernemingen, resp. toekomstige ondernemingen, welke aangesloten zijn bij de Hoofdgroep Industrie of bij de Bedrijfsgroep Groothandel. De vestigingsvoorschriften voor het zgn. kleinbedrijf¹¹⁾ worden toegepast op ondernemingen, resp. toekomstige ondernemingen, welke ressorteeren onder de Hoofdgroep Ambacht of de Bedrijfsgroep Detailhandel.

De normen der organisatievoorschriften kunnen dus zeer wel ook voor andere doeleinden worden gebruikt dan alleen voor het vaststellen van welke bedrijfsorganisatie(s) een onderneming lid is. Gezien de taak van de Organisatiecommissie is het ook de bedoeling, dat dit zou kunnen gebeuren. In verband hiermede zal het aanbeveling verdienen, dat men over het algemeen vertrouwd raakt met die normen. Dit zal bereikt kunnen worden door toepassing der normen, waar dit maar mogelijk is; niet alleen door de bedrijfsorganisaties en door de ondernemers, maar ook door de Overheid, waarbij natuurlijk niet uit het oog moet worden verloren, dat in bepaalde gevallen toepassing der normen onmogelijk en ongewenscht zal zijn. Zoo zal — om maar weer bij den groothandel te blijven — de behoefte kunnen worden gevoeld aan een regeling voor groothandelaren, voor zoover deze goederen van den producent koopen en verkoopen aan den detailist; in zoo'n geval zal men aan de normen der bedrijfsorganisaties niets hebben, daar deze onder groothandel ook verstaan het leveren aan zgn. bedrijfsmatige gebruikers.

¹¹⁾ De Vestigingswet-Kleinbedrijf en het Besluit Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf.

⁹⁾ Met „welomschreven” bedoelen wij, dat een poging is gedaan een nauwkeurige omschrijving te geven; over de interpretatie blijven uiteraard discussies mogelijk.

⁷⁾ Zie „E.S.B.” van 12 Januari 1944: „Eenige beschouwingen over het lidmaatschap van de bedrijfsorganisatie.”

⁸⁾ Art. 1, lid 1, Eerste Uitvoeringsbesluit Organisatie Bedrijfsleven.

⁹⁾ Dit betoogt Mr. Vermaas intusschen ook t.a.p.

¹⁰⁾ Art. 2, lid 1, sub a, Tweede Uitvoeringsbesluit Organisatie Bedrijfsleven.

De beteekenis der indeeling.

Keeren wij thans terug tot de vraag, welke beteekenis het voor een onderneming heeft bij een bepaalde bedrijfsorganisatie te zijn ingedeeld. De beteekenis hiervan is, dat die onderneming voldoet aan de normen, in de instellingsbeschikking der betrokken bedrijfsorganisatie gesteld, dus dat zij behoort tot een groep ondernemingen, welke bepaalde economische belangen en eigenschappen gemeen hebben, een groep, welke als zoodanig door haar optreden kan bijdragen tot de ontwikkeling van het bedrijfsleven.

In haar algemeenheid lijkt deze omschrijving misschien weinigzeggend; het zou ons op het oogblik echter te ver voeren een gedetailleerde uiteenzetting te geven van het werk, hetwelk een bedrijfsorganisatie kan verrichten en behoort te verrichten. Voor het overige is het werk der bedrijfsorganisaties niet het eenige gewichtige moment in onze algemeene omschrijving; zij werpt ook een licht op de vraag, in hoeverre aan een onderneming door haar indeeling een bepaalde qualiteit wordt gegeven, in hoeverre een onderneming door haar indeeling een soort legitimatie krijgt.

Deze indeeling dan legitimeert een onderneming als een instelling, welke haar bedrijf maakt van de handelingen, omschreven in de instellingsbeschikking der betrokken bedrijfsorganisatie. Bijvoorbeeld indeeling bij een groothandelsvakgroep beteekent, dat men zijn bedrijf maakt van het koopen van onder dië vakgroep ressorteerende artikelen en het zonder verdere be- of verwerking verkopen van die artikelen aan wederverkoopters en/of koopers, die het gekochte in hun bedrijf gebruiken. Ten aanzien van den omvang van dien handel zegt de indeeling niets. Men zal zich dan ook, bij een groothandelsvakgroep ingedeeld zijnde, tegenover een producent, die afnemers-groothandelaren bepaalde voordeelen pleegt toe te kennen, over het algemeen niet op die indeeling kunnen beroepen om deze voordeelen deelachtig te worden; het staat immers niet vast — en het zal in den regel ook niet waarschijnlijk zijn —, dat bedoelde producent onder een groothandelaar hetzelfde verstaat als de instellingsbeschikking der Bedrijfsgroep Groothandel. Aan de rubricering „volgens de vrije markt” liggen nu eenmaal andere overwegingen ten grondslag dan aan de rubricering volgens de organisatievoorschriften. *Indeeling bij een bedrijfsorganisatie brengt geen verandering in de algemeene positie van een onderneming en zegt niets omtrent haar belangrijkheid.*

Het is voorts niet de bedoeling, dat de indeeling bij bedrijfsorganisaties „saneerend” zal werken¹²⁾; onbelangrijke, noodlijdende en overbodige bedrijven worden gelijkelijk met de belangrijke bedrijven in de bedrijfsorganisaties opgenomen. „Saneeren” is iets, waar de bedrijfsorganisaties desgewenscht te zijner tijd toe over kunnen gaan, doch zij mogen dit niet doen bij de samenstelling van hun ledenlijst.

Mr. A. STEPELS.

¹²⁾ Vgl. ook „Afbakening van het bedrijfsgebied der groepeerings van den handel” door J. Smets, in het (Belgische) tijdschrift „Economische Berichten” van 1-2-1944, pag. 41 e.v.

EEN INTERNATIONALE VERGELIJKING VAN DE BESPARINGEN IN DE HUIDIGE OORLOG.

Inleiding.

In een vorig artikel¹⁾ werd betoogd, dat aan gegevens omtrent de ontwikkeling der geldbesparingen in oorlogstijd een andere betekenis moet worden gehecht dan in normale vredesomstandigheden. Voorts werd opgemerkt, dat internationaal vergelijkbare cijferreeksen alleen beschikbaar zijn voor dat gedeelte van de geldbesparingen, dat aan de spaarbanken wordt overgedragen. In de hierop

volgende beschouwing zal worden gepoogd, uit de spaarbankcijfers van een zo groot mogelijk aantal landen de belangrijkste tendenties af te leiden, die zich sedert het uitbreken van de huidige oorlog hebben ontwikkeld.

De interpretatie der internationale spaarbankcijfers.

Bij de interpretatie en de vergelijking van de spaarbankcijfers betreffende verschillende landen is de grootst mogelijke voorzichtigheid geboden. De op het eerste gezicht vergelijkbare cijfers aangaande de in het onderzoek betrokken landen hebben in de eerste plaats niet altijd betrekking op het totaal van alle in de betreffende landen gevestigde spaarinstellingen. In sommige gevallen moest worden volstaan met cijfers voor één of meer overheidsinstellingen (voornamelijk Postspaarbanken), terwijl in andere gevallen weer alleen vergelijkbare cijferreeksen beschikbaar waren voor de particuliere spaarbanken of voor de bankspaarbanken. Voor het overige is er naar gestreefd, een voor de betrokken landen zo representatief mogelijk beeld te ontwerpen. Zo hebben bijv. de cijfers voor Nederland betrekking op de Rijkspostspaarbanken en de bijzondere spaarbanken gezamenlijk, terwijl de spaargelden bij de boerenleenbanken, welke instellingen behalve als spaarbanken ook als depositobanken voor de agrarische bevolking fungeren, buiten beschouwing zijn gelaten.

Een tweede omstandigheid, waarmede bij het interpreteren van de hierna volgende cijfers rekening moet worden gehouden, is deze, dat de spaargewoonten en in het bijzonder de plaats der spaarbanken in het proces van sparen en investeren van land tot land uiteenlopen. De bedoelde verschillen zijn tijdens de huidige oorlog nog geaccentueerd door de maatregelen, welke in verschillende landen van overheidswege zijn genomen ter bevordering van het sparen. In sommige gevallen zijn daarbij de spaarbanken op grote schaal in de spaarcampagne en in het leiden van de stroom der besparingen ingeschakeld, terwijl in andere gevallen vooral de rechtstreekse overheveling van besparingen naar de Overheid, met voorbij gaan van het credietapparaat, wordt bevorderd.

Tenslotte is ook de houding tegenover de zogenaamde „oneigenlijke spaargelden” (vgl. het aangehaalde voorafgaande artikel²⁾) niet overal dezelfde en is men bovendien bij de pogingen tot het weren van deze categorie van geldmiddelen niet overal even succesvol.

De spaarquote.

Een vergelijkend overzicht van spaarbankcijfers kan zich zowel baseren op gegevens aangaande stortingen en terugbetalingen van spaargelden als op cijfers betreffende de ontwikkeling van het saldo-tegoed der spaarders. Voor de beoordeling van de ontwikkeling der lopende besparingen hebben de eerstbedoelde gegevens de meeste waarde. Cijfers omtrent de ontwikkeling van het spaartegoed geven slechts het eindresultaat weer van stortingen, terugbetalingen en rentebijdringen.

De meest bruikbare index van de ontwikkeling der lopende besparingen voor vergelijkingsdoeleinden is de zogenaamde spaarquote: het quotiënt van stortingen en terugbetalingen in een bepaalde periode. Deze index heeft het grote voordeel, dat zij de mogelijkheid biedt, in één reeks cijfers een beeld te geven van de lopende spaaractiviteit; daar deze cijfers verhoudingsgetallen zijn, lenen zij zich bij uitstek voor vergelijkingen, zowel binenlands als internationaal. Tot dusver is in ons land nog zeer weinig gebruik gemaakt van deze methode van weergave van spaarbankcijfers; men beperkte zich over het algemeen — ook in de officiële statistieken — tot het weergeven van absolute cijfers aangaande stortingen, terugbetalingen en spaartegoeden, welke absolute cijfers

²⁾ Vgl. ook „Het vraagstuk der oneigenlijke spaargelden bij de bijzondere spaarbanken” door Dr. H. M. H. A. van der Valk in „E.-S. B.” van 31 Dec. 1941.

¹⁾ C. Goedhart, „De geldbesparingen in de oorlogseconomie” in „Economisch-Statistische Berichten” van 5 April 1944, blz. 184!

rechtstreekse onderlinge vergelijkingen bemoeilijken³⁾.

Omtrent buitenlandse spaarbanken zijn hier te lande helaas slechts zeer schaars gegevens aangaande het be- loop der stortingen en terugbetalingen beschikbaar. Bé- halve voor Nederland konden alleen voor België en Frankrijk over de oorlogsperiode de spaarquoten worden berekend:

	Nederland	België	Frankrijk
1938	1,13	0,92	1,01
1939	0,82	0,67	1,08
1940	0,52	0,57	0,99
1941	0,80	0,86	2,02
1942	1,33	1,59	2,85
1943	2,19	3,03	3,00

Zoals reeds werd vermeld, hebben de cijfers voor Neder- land betrekking op de Rijkspostspaarbanken en de bij- zondere spaarbanken gezamenlijk. Voor Frankrijk geldt hetzelfde, terwijl voor België alleen gegevens zijn verwerkt van de „Caisse Générale d'Epargne et de Retraite”.

In grote trekken vertoont de ontwikkeling in de drie genoemde landen hetzelfde beeld: een daling van de spaarquote na het uitbreken van de oorlog, met een diepte- punt in 1940, gevolgd door een stijging, die vooral in 1942 en 1943 een grote omvang heeft aangenomen. Bij nadere beschouwing van de cijfers blijkt, dat de daling van de spaarquote in Nederland het grootst is geweest, terwijl de daarop gevolgde stijging bij die in België en Frankrijk ten achter is gebleven. Voorts is vooral de ontwikkeling in Frankrijk opmerkelijk. Ondanks de grote beroeringen, welke de oorlogvoering in dit land heeft teweeggebracht, is de spaarquote in 1940 te nauwer nood onder 1 gedaald; reeds in 1941, toen in Nederland en België de stortingen nog door de terugbetalingen werden overtroffen, bereikte de spaarquote in Frankrijk een hoogte van niet minder dan 2,02. Hieruit blijkt wel, dat het Franse volk, dat altijd de naam heeft gehad zeer spaarzaam te zijn, in zijn spaaractiviteit een betrekkelijk geringe gevoeligheid voor politieke gebeurtenissen aan de dag legt⁴⁾.

De ontwikkeling van het spaartegoed.

Cijfers aangaande de ontwikkeling van het spaartegoed zijn voor een aanzienlijk groter aantal landen beschikbaar. Voorzover vergelijkbare reeksen konden worden ver- kregen, zijn zij neergelegd in de hierbij afgedrukte tabel.

Met het oog op een gemakkelijke vergelijking zijn, be- halve de absolute cijfers voor 22 landen, welke merendeels werden ontleend aan het „Recueil de Statistique de l'Institut International du Commerce”, ook indexcijfers opgenomen. In de gevallen, waarin nog geen cijfers over alle maanden van het eerste of tweede halfjaar van 1943 werden gepubliceerd, werden door extrapolatie voorlopige cijfers verkregen. Voor Duitsland zijn sinds 1938 geen exacte cijfers meer gepubliceerd; de opgenomen globale cijfers werden ontleend aan diverse redevoeringen van vooraanstaande figuren.

Ook bij vergelijking van de ontwikkeling van het spaar- tegoed in een groot aantal landen komen de *Nederlandse* cijfers in een opmerkelijk daglicht te staan. De daling van het spaartegoed na het uitbreken van de oorlog heeft in geen ander land zulk een grote omvang aangenomen als hier te lande. In 1939 was de daling van het saldo-togoed in Nederland nog betrekkelijk gering (4,5 %), maar in 1940 vond een teruggang plaats tot 76,8 % van het peil van 1938, waarna het indexcijfer voor 1941 een verdere daling toonde tot 71,8. Slechts in *Turkije* vond een bijna even sterke daling, maar in veel sneller tempo, plaats; in 1939 daalde daar het spaartegoed met niet minder dan

³⁾ Vgl. voor een overzicht van de ontwikkeling der spaarquote in Nederland sinds 1923: C. Goedhart, „Sparbanken en publiek in oorlogstijd” in „Economisch-Statistische Berichten” van 19 Fe- bruari 1941, blz. 141.

⁴⁾ In 1940 vertoonden in Frankrijk alleen de maanden Mei tot en met October een overschot van de terugbetalingen boven de stor- tingen. Vooral in Juni was dit overschot zeer aanzienlijk. Reeds in October bereikte evenwel het stortings-surplus weer een niet on- aanzienlijke hoogte.

Ontwikkeling van het saldo-togoed bij de spaarbanken in een aantal landen
(Bron: Recueil de Statistique de l'Institut International du Commerce)

Landen	Absolute cijfers										Indexcijfers (einde 1938. = 100)				
	Einde 1938	Einde 1939	Einde 1940	Einde 1941	Einde 1942	Einde 1943	Medio 1943	Einde 1943	Einde 1939	Einde 1940	Einde 1941	Einde 1942	Medio 1943	Einde 1943	
Nederland	1.241	1.185	953	891	995	1.401	1.196	100	95,5	76,8	71,8	80,2	96,4	112,9	
Duitsland	17.687	20.000	33.000	45.000	60.000	70.000	70.000	100	141,3	186,6	254,4	339,2	390,1	436,3	
België	12.671	11.961	11.543	11.627	12.807	15.691	15.691	100	94,4	91,1	91,8	101,7	116,5	123,8	
Frankrijk	64.432	68.683	68.091	75.935	90.345	118.700 ¹⁾	118.700 ¹⁾	100	103,5	105,7	117,8	140,2	166,5	184,2	
Denemarken	2.825	2.779	2.749	3.114	3.487	4.091	4.091	100	98,4	97,3	110,2	123,4	135,1	144,8	
Finland	8.283	8.175	8.730	8.939	10.410	13.634 ¹⁾	13.634 ¹⁾	100	98,7	105,4	107,9	125,7	146,8	164,6	
Italië	3.330	3.613	4.047	5.081	6.632	8.189 ¹⁾	8.189 ¹⁾	100	108,5	121,5	152,0	199,2	209,5	245,9	
Hongarije	1.248	1.064	9.277	3.245	3.827	4.291 ¹⁾	4.291 ¹⁾	100	142,4	130,3	159,2	197,1	218,9	245,9	
Roemenië	3.932	3.350	3.292	5.439	9.047	12.745 ¹⁾	12.745 ¹⁾	100	82,7	83,7	138,3	230,1	273,5	324,1	
Iets	1.389	1.361	1.382	1.371	1.840	2.153 ¹⁾	2.153 ¹⁾	100	98,0	99,5	131,1	132,5	147,8	155,0	
Zweden	1.867	3.850	3.619	3.654	3.847	4.031 ¹⁾	4.031 ¹⁾	100	97,0	91,2	86,3	96,9	99,7	101,6	
Zwitserland	2.381	2.517	2.704	3.270	4.473	4.861 ¹⁾	4.861 ¹⁾	100	105,7	115,6	127,9	187,9	192,9	197,9	
Portugal	133,7	99,1	112,3	131,8	129,0	141,3	141,3	100	74,1	84,0	86,6	86,3	103,7	115,1	
Turkije	1.129	1.200	1.487	1.905	2.355	2.929 ¹⁾	2.929 ¹⁾	100	106,3	131,7	168,6	208,5	239,5	259,4	
Ver. Koninkrijk	6.657	6.878	6.992	6.869	6.387	7.381	7.381	100	103,3	105,0	103,2	105,0	111,0	119,9	
Canada	102	104	96	96	100	110 ¹⁾	110 ¹⁾	100	102,0	94,1	94,1	98,0	107,8	—	
Zuid-Afrika	20,7	21,8	23,3	28,5	36,8	—	—	100	105,3	112,6	137,7	177,8	—	—	
Nieuw Zeeland	79,7	69,8	74,4	83,6	96,1	104,4	104,4	100	87,6	99,3	104,9	108,0	131,0	379,9	
Japan	6.946	8.938	11.740	14.478	19.406	22.963 ¹⁾	22.963 ¹⁾	100	128,7	169,0	208,4	279,4	330,6	379,9	
Yen	1.938	1.942	1.940	2.066	2.303	2.549 ¹⁾	2.549 ¹⁾	100	100,2	100,1	106,6	118,8	128,6	131,5	
Peso	597	693	1.819	2.066	1.076	1.107 ¹⁾	1.107 ¹⁾	100	116,1	137,2	156,6	185,4	185,4	185,4	
Chili	72	84	97	100	143	203 ¹⁾	203 ¹⁾	100	116,7	134,7	138,9	198,6	237,6	281,9	

¹⁾ Voortlopte cijfers.

25,9 %. De zeer scherpe teruggang in Nederland na het uitbreken van de oorlog kan waarschijnlijk vóór een belangrijk gedeelte in verband worden gebracht met de omstandigheid, dat juist in ons land de toestroming van braakliggende gelden naar de spaarbanken in de aan de oorlog voorafgegangene periode een zeer grote omvang had aangenomen. In de jaren 1942 en 1943 vertoonde het beloop der Nederlandse spaarbankcijfers een krachtig herstel, maar desondanks bleef de ontwikkeling ten opzichte van het niveau van 1938 — afgezien van Zwitserland — ten achter bij die in de andere landen, welke in de tabel zijn vermeld. Tenslotte zij, wat Nederland betreft, nog opgemerkt, dat bij de grote omvang der opvragingen wellicht ook een rol is gespeeld door het feit, dat in Nederland — in tegenstelling tot de meeste andere landen — de spaarbanksaldi óver het algemeen alle onmiddellijk opvraagbaar zijn. Weliswaar werden de opvragingen per boekje en per periode tijdelijk beperkt, maar desondanks was het mogelijk, in betrekkelijk korte tijd grote bedragen per boekje aan de spaarbanken te onttrekken.

In Zwitserland heeft het spaartegoed in de oorlogsjaren tot dusver slechts betrekkelijk geringe fluctuaties vertoond. Het dieptepunt werd in 1940 bereikt op een peil van 91,2 % van dat van 1938, terwijl daarna een zeer geleidelijke toeneming plaatsvond tot een niveau, dat aan het einde van 1943 slechts 1,6 % lag boven het peil van 1938; ten opzichte van 1938 was dit het laagste punt van alle in het onderzoek betrokken landen. Een speciale oorzaak hiervan is moeilijk aan te geven.

In de andere neutrale landen vond, na een aanvankelijke inzinking, een sterkere toeneming van het spaartegoed plaats. Het indexcijfer voor Zweden lag in 1943 55 % boven het niveau van 1938, terwijl het spaartegoed in Portugal medio 1943 reeds bijna het dubbele van het tegoed per ultimo 1938 had bereikt.

Het sterkst is de toeneming van het saldo-tegoed gedurende de oorlogsjaren tot dusver in Duitsland geweest. Sedert 1938 is daar te lande een onafgebroken, en steeds versnelde toeneming van het spaartegoed opgetreden. Verschillende factoren zijn hierop van invloed geweest. In het voorafgaande artikel is er op gewezen, dat het optreden van zwevende geldmiddelen ten nauwste verband houdt met de gevoerde prijspolitiek. Naarmate bij uitzetting van het geldvolume de prijzen meer stabiel worden gehouden, zullen de belegging zoekende geldmiddelen in oorlogstijd een grotere omvang aannemen. Van de landen, waaromtrent prijsgegevens worden gepubliceerd, is er geen, waar de prijsstijging gedurende deze oorlog tot dusver zo gering is geweest als in Duitsland. Ter illustratie dienen de onderstaande gegevens omtrent de stijging van de kosten van levensonderhoud in een aantal landen, welke zijn berekend aan de hand van gegevens uit „Wirtschaft und Statistik“:

Stijging van de kosten van levensonderhoud in procenten van Augustus 1939 tot September 1943.

Duitsland	8,3	Zweden	40,6	Portugal	62,0
Canada	19,2	Peru	40,7	Spanje	66,9
Ver. Staten	26,3	Denemarken	41,5	Finland	93,1
Groot-Britt.	28,4	Zwitserland	48,9	Hongarije	95,8
Japan	30,5	Noorwegen	50,1	Roemenië	153,8

Het is duidelijk, dat de betrekkelijk geringe stijging van het Duitse prijsniveau bij een vrij sterke uitbreiding van het geldvolume moest leiden tot een belangrijke toeneming van de geldbesparingen. Daarbij komt, dat de maatregelen ter bevordering van het sparen in Duitsland niet in de eerste plaats een rechtstreekse overheveling van spaargelden naar de Overheid beogen; bij deze overheveling zijn integendeel de credietinstellingen — en in het bijzonder de spaarbanken en de spaarafdelingen der handelsbanken — in belangrijke mate ingeschakeld. Deze opmerking geldt vooral ten aanzien van het zogenaamde „ijzeren sparen“ door werknemers, waarmee in 1941 een begin werd gemaakt (met de „Kaufkraft-

lenkungsverordnung“ van 30 October 1941) en waaraan volgens recente publicaties in de Duitse pers thans circa 4 miljoen personen deelnemen, die tezamen gemiddeld RM 70 tot 80 miljoen per maand sparen. Een dergelijk spaartempo komt neer op een toeneming van het „ijzeren“ spaartegoed met RM. 850 à 950 miljoen per jaar. Daar de cijfers van het tabellarisch overzicht jaarlijkse toenemingen van het Duitse spaartegoed met niet minder dan RM 15 à 17 milliard te zien geven, blijkt evenwel, dat het „ijzeren sparen“ slechts een betrekkelijk klein gedeelte uitmaakt van de totale besparingen, welke naar de spaarbanken vloeien. Een omstandigheid, waarmee bij de beoordeling van de Duitse spaarbankcijfers rekening moet worden gehouden, is tenslotte ook deze, dat in Duitsland, in tegenstelling tot vele andere landen, over het algemeen geen maxima zijn gesteld aan de spaarsaldi per boekje.

Ter vergelijking met Duitsland zij vervolgens gewezen op de ontwikkeling der Britse spaarbankcijfers. In het Verenigd Koninkrijk vertoonde het spaartegoed in de oorlogsjaren eveneens een belangrijke toeneming, namelijk met 159,4 % tegenover 1938, maar deze stijging blijft toch belangrijk ten achter bij die in Duitsland. Waarschijnlijk moet de verklaring niet in de eerste plaats worden gezocht in het verschil in prijsontwikkeling. Blijkens het hiervoor opgenomen staatje zijn immers de prijsstijgingen in Engeland, hoewel zij een belangrijk grotere omvang hebben aangenomen dan in Duitsland, in vergelijking tot vele andere landen binnen betrekkelijk nauwe grenzen gebleven. Waarschijnlijk is de verklaring van het geconstateerde verschil veeleer te zoeken in de verschillende methoden ter bevordering van het sparen. In Engeland heeft men namelijk in het kader van de spaarpropaganda „door de „National Saving Movement“ de kleine spaarders in het bijzonder willen bewegen, hun spaarpenningen te mobiliseren door rechtstreekse overdracht aan de Staat buiten de credietinstellingen en dus ook buiten de spaarbanken om. Hiertoe werden van overheidswege „saving certificates“ en „defense bonds“ uitgegeven in zeer kleine coupures.

Aan de ontwikkeling van de spaaractiviteit in België en Frankrijk werd in het voorafgaande bij de bespreking van de spaarquoten reeds aandacht geschonken. Ten aanzien van de betrekkelijk rustige ontwikkeling in Frankrijk zijn evenwel nog enkele opmerkingen op hun plaats. In de eerste plaats moet rekening worden gehouden met het feit, dat de Franse spaarbanken in vrij belangrijke mate de rol vervullen van giro-instellingen voor de middenstand. Het giroverkeer van de spaarbanken is in de huidige oorlog enerzijds bevorderd door verhoging van de maximumtegoeden, maar anderzijds is men er toe over gegaan, over de saldi, waarover regelmatig wordt gedisponeerd, een lagere rente te vergoeden dan over de „echte“ spaarsaldi. Voorts kan de — in vergelijking tot Duitsland en verschillende andere landen — betrekkelijk geringe toeneming van het spaartegoed uit een tweetal omstandigheden worden verklaard. In de eerste plaats is er reeds vaak van officiële Franse zijde op gewezen, dat een belangrijk deel van de accumulerende geldmiddelen in de vorm van bankbiljetten plegen te worden opgepot. De daardoor ontstane onderbreking van de geldstroom is één van de redenen, waarom de Staat zich telkenmale in belangrijke mate genoodzaakt ziet, zijn uitgaven te financieren met behulp van voorschotten van de Banque de France. Teneinde een versterkte mobilisatie der geldbesparingen te bewerkstelligen, zijn sinds 1 Mei 1942 betrekkelijk hoog renderende „Bons d'Epargne“ uitgegeven, welke onder bepaalde omstandigheden vóór afloop van de vastgestelde termijnen te gelde kunnen worden gemaakt en die bovendien — naar bij de uitgifte uitdrukkelijk naar voren werd gebracht — aan toonder luiden (en daardoor buiten het gezichtsveld van den fiscus kunnen worden gehouden). Het resultaat van deze spaarcampagne, die

vooral was bedoeld voor het platteland, is teleurstellend geweest. Het is begrijpelijk, dat onder deze omstandigheden de toevloed van spaargelden naar de spaarbanken door de voorliefde voor oppotting werd geremd. Een bijkomende oorzaak van de naar verhouding geringe stijging van het spaartegoed is wellicht te zoeken in de omstandigheid, dat het in Frankrijk bij de wet verboden is, meer dan één spaarbankboekje tegelijk in bezit te hebben⁵⁾.

In *Denemarken* zijn de spaarbanken ingeschakeld in een stelsel van gedwongen sparen, dat is ingevoerd als onderdeel van een complex van maatregelen ter binding van zwevende geldmiddelen. De spaarplicht rust op personen, wier inkomen een bepaalde grens overschrijdt; voor gezinshoofden ligt deze grens bijv. bij een jaarinkomen van 12.000 kronen. Daar het aantal der betreffende personen waarschijnlijk vrij beperkt is, mag worden aangenomen, dat de gedwongen besparingen geen overwegend gedeelte van het totale spaartegoed in beslag nemen. Daar voorts de Deense spaarbanken er ten zeerste op bedacht zijn, „oneigenlijke” spaargelden en in het bijzonder liquide bedrijfsmiddelen te weren, is het niet verwonderlijk, dat de toeneming van het spaartegoed tot 44,8 % van het peil van 1938 beperkt is gebleven.

In *Noorwegen*, voor welk land helaas geen vergelijkbaar cijfermateriaal beschikbaar is; is men er zelfs toe overgegaan, gedurende enige tijd de aanneming van spaargelden geheel stop te zetten.

De Zuid-Oost-Europese landen vertonen een zeer aanzienlijke toeneming van het spaartegoed. In *Roemenië* steeg het betreffende indexcijfer op basis van 1938 = 100 zelfs tot 324,1 aan het einde van 1943, hetgeen na Duitsland de grootste stijging van alle Europese landen betekent.

Dit is zeer opmerkelijk, aangezien — zoals ook uit het hiervoor afgedrukte staatje blijkt — de prijsstijgingen in de huidige oorlog nergens een zo grote omvang hebben aangénomen als op de Balkan. In *Roemenië* zijn de kosten van levensonderhoud van Augustus 1939 tot September 1943 met niet minder dan 153,8 % gestegen. Desondanks heeft men blijkbaar het vertrouwen in de waarde van het geld niet verloren en belangrijke bedragen bij de spaarbanken gestort.

Van het weren van oneigenlijke spaargelden schijnt in Zuid-Oost-Europa weinig of geen sprake te zijn. In *Hongarije* tracht men zelfs door middel van belastingfaciliteiten de grote braakliggende vermogensbestanddelen naar de spaarbanken te doen vloeien. Helaas zijn geen gegevens beschikbaar over de ontwikkeling der spaarbanken in *Griekenland*, waar de Overheid de prijsvorming niet in de hand heeft kunnen houden en een hevige inflatie is opgetreden.

Vergelijkbare cijfers zijn evenmin beschikbaar voor *Italië*, waar in 1942 een systeem van preferentiële spaarrekeningen werd ingevoerd ten behoeve van diegenen, die gedurende de oorlog geen meubelen, kleding, rijwielen, auto's en landbouwmachines kunnen aanschaffen; het lag daarbij in de bedoeling, dat de betrokkenen na de oorlog deze artikelen met recht van voorkeur zouden kunnen betrekken door besteding van het spaarsaldo.

In *Zweden* heeft men het sparen via de spaarbanken in het bijzonder door middel van de rentevergoeding trachten te bevorderen. In de eerste plaats zijn in het voorjaar van 1943 ten behoeve van de kleine spaarders speciale rekeningen geopend, die 3½ % rente opleveren, d.w.z. ½ % meer dan normaal. De daarop gestorte gelden zijn voor een jaar geblokkeerd; alleen over de rente kan vrij worden beschikt. Teneinde voorts de normale rentevergoeding van 3 % te kunnen handhaven, zijn ten behoeve van de spaarbanken door de Zweedse Rijksbank speciale geblokkeerde rekeningen geopend, waarover 3½ % rente wordt vergoed. Per saldo nam het spaartegoed toe met 55 % tegenover 1938. Op de ontwikkeling in

⁵⁾ Vgl. hieromtrent Dr. Horst Winkler, „Das französische Sparsystem im Kriege” in „Bankwirtschaft” van 15 April 1943, blz. 32.

de overige neutrale landen werd reeds eerder gewezen.

Opmerkelijk is de zeer geleidelijke ontwikkeling van het spaartegoed in de *Vereinigde Staten*. Behoudens een kleine inzinking, na het intreden van de Verenigde Staten in de oorlog aan het einde van 1941, vond een geringe doch regelmatige toeneming plaats. Blijkbaar zoekt het speculatief aangelegde Amerikaanse publiek voor zijn braakliggende geldmiddelen niet in de eerste plaats emplooi door uitzetting bij de spaarbanken. Bovendien zijn in vrij grote omvang spaarcertificaten bij het publiek geplaatst.

Wat tenslotte de overige in de tabel opgenomen landen betreft, is vooral nog vermeldenswaard, dat in *Japan* het spaartegoed een zeer regelmatige en zeer aanzienlijke toeneming heeft te zien gegeven, die aan het einde van 1943 ten opzichte van 1938 niet minder dan 280 % bedroeg. Hieruit blijkt wel, dat de spaarcampagne niet zonder resultaten is gebleven. Dit is des te opmerkelijker, daar ook in belangrijke mate door de Overheid rechtstreeks besparingen werden aangetrokken door de uitgifte van spaarbons, waarvan aan het einde van 1943 circa 8,5 milliard yen uitstond.

Resumerend kan worden vastgesteld, dat over de gehele wereld — ten dele na een aanzienlijke inzinking onmiddellijk na het uitbreken van de oorlog — een tendentie tot een belangrijke toeneming van het tegoed bij de spaarbanken waarneembaar is. Ondanks deze algemene tendentie evenwel loopt de ontwikkeling in de afzonderlijke landen vrij sterk uiteen, hetgeen aan een groot aantal verschillende en niet altijd even gemakkelijk aanwijsbare factoren en omstandigheden is toe te schrijven. Als belangrijkste factoren treden evenwel naar voren: de omvang van de zwevende geldmiddelen in verband met de prijsontwikkeling, de spaarcampagnes onder leiding van de Overheid, de vormen van sparen, welke worden gepropageerd — al of niet via de spaarbanken —, het al of niet weren van oneigenlijke spaargelden, de rentepolitiek der spaarbanken en tenslotte ook de door wettelijke voorschriften en historische ontwikkelingen bepaalde spaargewoonten in de verschillende landen.

C. GOEDHART.

AANTEKENINGEN

DE OORLOG EN DE NATUURLIJKE BEVOLKINGSBEWEGING

Wie de literatuur van een tiental jaren geleden — en in het bijzonder de buitenlandsche — betreffende het bevolkingsvraagstuk raadpleegt, wordt getroffen door de sombere voorspellingen ten aanzien van de te verwachten bevolkingsbeweging. En geen wonder, want in vrijwel alle Westersche landen was sedert ongeveer 1870 een voortdurende daling van de geboortecijfers te constateeren. Weliswaar was tegelijkertijd een continue daling der sterftecijfers te bespeuren, maar het feit, dat aan deze daling binnen afzienbaren tijd een einde moest komen — de medische wetenschap is tot dusverre nog niet in staat gebleken het aantal honderdjarigen massaal te doen toenemen —, kon de vrees voor afnemende bevolkingstoename, welke zou leiden tot een stationnaire dan wel afnemende bevolking, niet temperen.

Ongeveer 1936 is echter, voor de meeste profeten onverwacht, het getij gekeerd en vertoonen de geboortecijfers een verbetering, welke zich tot dusverre in het algemeen heeft gehandhaafd. De sterftecijfers — wij laten hier de sterfgevallen, welke een direct gevolg van oorlogshandelingen zijn, buiten beschouwing — zijn nog steeds laag te noemen, zoodat de aspecten geheel anders zijn geworden.

Door het uitbreken van den oorlog, waarbij vrijwel de geheele wereld direct of indirect is betrokken, valt niet na te gaan, in hoeverre de nieuwe richting der be-

volkingsbeweging een gevolg is van krachten, welke een continu verloop waarborgen. Immers, de oorlog brengt allerlei nieuwe factoren in het spel, die een effectieve analyse moeilijk, zoo niet onmogelijk maken. Tot dusverre heeft deze tweede wereldoorlog in het algemeen de tendenzen, welke wij sedert 1936 waarnamen; niet belangrijk gewijzigd, zij het dan ook, dat er een tijdelijke afnemering der geboorten duidelijk merkbaar is geweest. De krachten, die tegengesteld werken aan het in alle landen en in alle lagen der bevolking te constateeren streven naar geboortebepierking, moeten dus wel zeer sterk zijn, want oorlogen hebben tot dusverre de geboortecijfers steeds sterk gedrukt. Dit laatste moge geïllustreerd worden met een aantal cijfers, welke wij ontleenden aan het artikel „Die Bevölkerungsentwicklung in den europäischen Ländern während des Krieges“ in het tijdschrift „Wirtschaft und Statistik“ van April 1943.

Levendgeborenen per 1.000 inwoners.

Landen	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920
Duitschland	28,3	27,5	26,8	20,4	15,2	13,9	14,3	20,0	25,9
Frankrijk	18,9	18,8	17,8	11,6	9,4	10,4	12,2	13,0	21,3
België	22,6	22,4	20,4	16,1	12,9	11,3	11,3	16,3	22,1
Nederland	28,1	28,2	28,2	26,2	26,5	26,0	24,8	24,2	28,4
Engeland en Wales	24,0	24,1	23,8	21,8	21,0	17,8	17,7	18,5	25,5
Portugal	34,5	32,9	31,7	31,8	31,0	30,5	28,8	28,4	32,1
Zwitserland	24,1	23,1	22,5	19,6	19,1	18,6	18,8	18,6	20,9
Denemarken	26,6	25,6	25,6	24,2	24,4	23,7	24,1	22,6	25,4
Zweden	23,8	23,2	22,9	21,6	21,2	20,9	20,3	19,8	23,6
Italië	32,4	31,7	31,1	30,5	24,0	19,5	18,1	21,4	31,8

Bovenstaande cijfers spreken wel voor zichzelf. Dat doen ook de cijfers betreffende de jaren 1937—1942, welke wij eveneens aan bovenbedoeld artikel ontleenden, maar zij spreken een, over het algemeen genomen, andere taal.

Levendgeborenen per 1.000 inwoners.

Landen	1937	1938	1939	1940	1941	1942
Duitschland	18,1	19,0	20,5	20,4	18,8	15,2
Frankrijk	—	14,5	14,6	13,3	13,0	—
België	15,3	15,8	15,3	13,4	12,1	12,9
Nederland	19,8	20,5	20,6	20,8	20,3	20,9
Engeland en Wales	14,9	15,1	14,9	14,6	14,2	15,8
Portugal	26,8	26,7	26,4	24,7	23,8	—
Zwitserland	14,9	15,2	15,2	15,2	16,9	—
Denemarken	18,0	18,1	17,9	18,3	18,5	—
Zweden	14,4	14,9	15,4	15,1	15,6	17,7
Italië	22,9	23,7	23,5	23,4	20,9	20,2

Aangezien het interessant is om te weten, of en, zoo ja, in hoeverre de cijfers van 1942 in die landen, waaromtrent in het bedoelde artikel nog geen cijfers gegeven konden worden, alsook de cijfers van 1943, een ander, dan wel eenzelfde beeld geven, hebben we, gebruikmakend van het „Bulletin mensuel de statistique“ van Februari 1944, de bovenstaande cijfers met cijfers, die de realiteit waarschijnlijk benaderen, kunnen aanvullen.

Het „Bulletin“ geeft nl. een overzicht van de aantallen huwelijken, geboorten en sterfgevallen, die in de jaren 1939 tot en met 1942, alsmede in eenige — voor de verschillende landen varieerend van 1 tot en met 3 — kwartalen van 1943, plaats hebben gehad in de landen van Europa. Uit deze gegevens konden wij onderstaande tabel samenstellen. Wat 1943 betreft, berekenden wij de procentuele toeneming der geboorten door vergelijking van de aantallen geboorten in de kwartalen, waaromtrent de cijfers bekend waren, met de cijfers der overeenkomstige kwartalen in 1942.

Wanneer wij met behulp van bovenstaande cijfers de voorafgaande tabel aanvullen, dan krijgen we, met betrekking tot de jaren 1942 en 1943, onderstaande cijfers, welke dus in het algemeen wel met de werkelijkheid zullen overeenstemmen.

Teneinde een duidelijk beeld te krijgen van het verschil tusschen den loop der geboortecijfers vóór en gedurende den vorigen wereldoorlog en den loop der cijfers vóór en gedurende den huidige wereldoorlog, hebben wij het gemiddelde — gewogen in verband met de ver uiteenloopende bevolkingsgrootten der betrokken landen — geboortecijfer per 1.000 inwoners van alle in ons overzicht

Procentuele toeneming van het aantal geboorten in 1942 en eenige kwartalen van 1943.

Landen	1942, vergeleken met 1941	1 of meer kwartalen van 1943, vergeleken met overeenkomstige kwartalen in 1942
Duitschland	—19,0	4,4
Frankrijk	10,4	—
België	7,8	12,3
Nederland	4,2	8,5 ¹⁾
Engeland en Wales	11,4	5,6
Portugal	1,7	10,4
Zwitserland	9,9	5,3
Denemarken	11,6	6,0
Zweden	14,3	10,3
Italië	—1,5	—1,0

¹⁾ Voor ons land zijn vergeleken de cijfers betreffende de eerste 10 maanden van 1943 met die van de overeenkomstige 10 maanden van 1942, overgenomen uit het „Maandschrift van het C.B.S.“ van Nov./Dec. 1943.

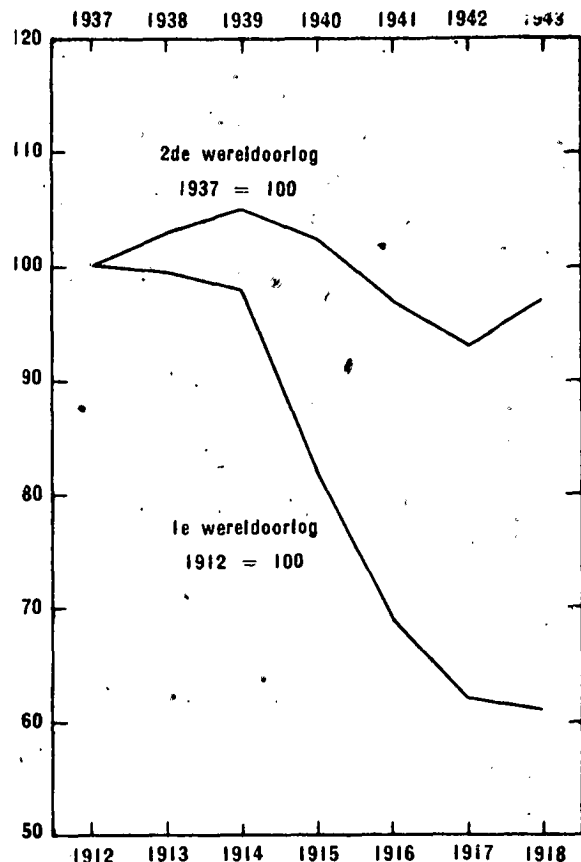
Levendgeborenen per 1.000 inwoners.

Landen	1942	1943
Duitschland	15,2	15,9
Frankrijk	14,4	—
België	12,9	14,5
Nederland	20,9	22,7
Engeland en Wales	15,8	16,7
Portugal	24,2	26,7
Zwitserland	18,6	19,5
Denemarken	20,6	21,8
Zweden	17,7	19,5
Italië	20,2	20,0

betrokken landen bij elkaar berekend, zoowel voor elk der jaren 1937 tot en met 1943, als voor elk der jaren 1912 tot en met 1918.

Aangezien de cijfers van Frankrijk (zonder Elzas-Lotharingen) in 1937 en 1943 niet bekend zijn of door ons te dezer plaatse berekend konden worden, hebben we aangenomen, dat het aantal levendgeborenen per 1.000 inwoners in 1937 14,5 en in 1943 15,0 bedroeg.

Het verloop der gevonden gemiddelden voor de jaren 1912—1918 en 1937—1943 hebben we — het aantal geboorten per 1.000 inwoners in elk der jaren 1912 en 1937, gelijkstellend met 100 — hieronder in beeld gebracht. De divergentie tusschen de beweging en beide tijdvakken blijkt nu wel zeer duidelijk.

Het is — mede met het oog op het ontbreken van definitieve cijfers — nog te vroeg om een afdoende verklaring te zoeken en te geven voor dit verschil, al liggen er verschillende redenen voor de hand.

Wij wezen er hierboven reeds op, dat de aantallen „normale” sterfgevallen tot tevredenheid kunnen stemmen, zij het, dat de cijfers, betrekking hebbende op het tweede en derde kwartaal van 1943, hier en daar een neiging tot stijgen vertoonen. Wat ons land betreft, geven de stertercijfers het volgende beeld:

Sterfte, per 1.000 inwoners.

1938	1939	1940	1941	1942	1942	1943
8,5 ¹⁾	8,6 ¹⁾	9,9 ¹⁾	10,0 ¹⁾	9,5 ¹⁾	9,5 ¹⁾	9,7 ²⁾

¹⁾ Ontleend aan „W.u.St.” van April 1943.

²⁾ Ontleend aan „Maandschrift C.B.S.” van Nov./Dec. 1943.

Ook in Nederland valt, wat de eerste 10 maanden van het jaar 1943 betreft, een geringe stijging van het sterftecijfer te zien.

Ongetwijfeld valt uit het bovenstaande de leering te trekken, dat prognosen ten aanzien van de bevolkingsbeweging, ondanks het vele cijfermateriaal, een zeer speculatief karakter hebben. Weinigen zullen een relatief nog zoo gunstige lijn in de geboortecijfers in oorlogstijd hebben verwacht.

Wat de tijd ons verder op dit gebied zal brengen, dient te worden afgewacht.

OVERHEIDSMATREGELEN OP ECONOMISCH GEBIED

HANDEL EN NIJVERHEID.

Ambacht. Regeling van de distributie van machine-onderdelen voor zakkenstoppers. (E. V. 1944 No. 8; blz. 204).

Bouwnijverheid. Uitbreiding van het bouwverbod, waarbij de bepaling, dat werken beneden de f500 de goedkeuring van den Gemachtigde voor den wederopbouw niet behoeven, wordt ingetrokken. (E. V. 1944 No. 9; blz. 222).

Kleinhandel. Regeling inzake de verplichte openstelling van winkels na 1 Maart 1944. (E. V. 1944 No. 9; blz. 227).

STATISTIEKEN

GEZAMENLIJKE STATEN VAN DE NATIONALE BANK VAN
BELGIË EN VAN DE EMISSIEBANK TE BRUSSEL.
(in mill. Francs)

Data	Goud, specie, deviezen en Reichskreditkassen	Crediet a. h. particuliere bedrijven	Crediet aan openstaarbare lichamen	Overheidsfondsen	Circulatie	Postchèque-ambt	Rekening-Courant
20 April '44	83.130	941	17.221	1.958	89.033	7.764	5.609
13 „ '44	82.579	428	18.783	1.828	89.540	7.194	6.060
5 „ '44	82.222	481	19.176	1.791	89.172	7.791	5.883
30 Mrt. '44	82.006	508	34.666	1.749	88.609	7.576	5.922
23 „ '44	81.555	545	18.287	1.622	88.164	7.610	5.404
8 Mei '40	23.609	5.394	595	1.480	29.806	—	990

DUITSCHER RIJKSBANK (in mill. R.M.)

Data	Goud en deviezen	Renten bank-scheime	Andere wissels, chèques en schatkistpapier	Beleeningen
15 April 1944	77	600	39.185	27
6 „ 1944	77	593	40.379	46
15 Mrt. 1944	77	600	39.185	27
29 Febr. 1944	77	578	36.269	26
23 Aug. 1939	77	27	8.140	22

Data	Effecten	Andere Activa	Circulatie	Rekg.-Crt.	Andere Passiva
15 April '44	—	1.263	33.236	6.361	577
6 „ '44	615	1.651	33.792	7.237	680
15 Mrt '44	—	1.263	33.236	6.361	577
29 Febr. '44	0,6	1.748	33.508	6.636	546
23 Aug. '39	982	6.380	8.709	1.195	94

DE NEDERLANDSCHE BANK. (Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmateriaal en deviezen ¹⁾	Binnel. wissels, open marktpapier, beleeningen, voorschotten a/h Rijk en diverse rekeningen ²⁾	Totaal activa	Totaal opeischb. schulden
1 Mei '44	4.852.144	148.908	5.072.895	4.895.053
24 April '44	4.841.656	147.019	5.059.572	4.883.246
18 „ '44	4.791.360	151.455	5.014.100	4.839.174
11 „ '44	4.744.015	154.519	4.970.015	4.798.034
3 „ '44	4.723.395	171.224	4.966.246	4.795.728
27 Mrt. '44	4.714.250	153.015	4.936.235	4.767.098
20 „ '44	4.668.875	160.606	4.899.334	4.730.675
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in R/C	Bankassig-natiën en diverse rekeningen	Saldo Rijk R/C (D/C)	Schatkist-papier rechtstr. ondergebracht
1 Mei '44	4.072.480	822.550	108.952	C. 127.754	—
24 April '44	4.020.694	862.487	107.495	C. 108.353	—
18 „ '44	3.999.642	839.509	106.055	C. 137.897	—
11 „ '44	4.007.026	791.003	103.090	C. 128.690	—
3 „ '44	3.994.760	800.938	101.613	C. 131.477	—
27 Mrt. '44	3.937.284	829.803	100.198	C. 124.544	—
20 „ '44	3.900.477	830.454	99.441	C. 127.074	—
6 Mei '40	1.158.613	255.174	10.230	C. 22.962	—

¹⁾ Ingevolge de verordening 58/1943 (d.d. 26 Juni) zijn de posten „Correspondenten in het buitenland” en „Buitenlandse betaal-middelen (excl. pasmunt)”, voorheen begrepen in de „Diverse rekeningen”, van 5 Juli af opgenomen onder de buitenlandse portfeuille, in onzen staat samengevat als „deviezen”.

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen	15 April 1944	22 April 1944
	<i>in guldens</i>	<i>in guldens</i>
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	26.715.655,90	7.865.633,58
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	909.732,88	1.074.941,04
Kasvord. wegens credietverstreking a. h. buitenland	16.012.028,—	16.012.028,—
Daggeldleeningen tegen onderpand	—	—
Saldo der postrek. van Rijks-comptabelen	230.413.375,94	220.793.629,84
Voorschotten op ultimo Mrt. 1944 aan de gem. verstrekt	—	—
• op aan haar uit te keeren hoofdsom der pers. bel., aand. in de hoofdsom der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede o.p. op die belastingen en op de vermogensbelasting	—	—
Voorschotten aan Ned.-Indië ¹⁾	350.282.445,96	350.282.445,96
Idem voor Suriname ¹⁾	9.010.662,03	9.010.939,53
Idem voor Curaçao ¹⁾	122.020,58	122.021,60
Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	—	570.918,35
Id. op het Staatsbedr. der P. T. en T. ¹⁾	—	—
Id. op andere Staatsbedr. en instellingen ¹⁾	164.123.475,20	163.244.106,91
Verplichtingen		
Voorschot door De Ned. Bank ingevolge art. 16 van haar octrooi verstrekt	—	—
Voorschot door de Ned. Bank in rekg.-crt. verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Ned. Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	6.666.000,—	6.666.000,—
Schatkistpromessen in omloop	3.450.600.000,- ²⁾	3.433.200.000,- ²⁾
Daggeldleeningen	—	—
Zilverbons in omloop	225.176.297,50	225.315.839,50
Schuld op ultimo Mrt. 1944 aan de gem. wegens a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fonds. alsm. o.p. op die bel. en op de vermogensbelasting	8.615.327,89	8.615.327,89
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	936.193,64	—
Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T. ¹⁾	620.040.331,68	611.404.649,80
Id. aan andere Staatsbedrijven ¹⁾	894.561,64	900.548,70
Id. aan div. instellingen ¹⁾	513.885.033,10	528.608.450,50

¹⁾ In rekg.-crt. met 's Rijks Schatkist. ²⁾ Rechtstreeks ondergebracht bij De Nederlandsche Bank nihil.

Alfabetische Index Overheidsmaatregelen op economisch gebied

(Zie voor den alfabetischen index Overheidsmaatregelen in 1943 het Jaarregister 1943, laatste bladzijde)

Administratieplicht	27, 55, 123	Blz.	Landbouw	41, 97, 125, 237	Blz.	Veevoeder	41, 97	Blz.
Afval	123		Monopolieproducten	55, 123		Vereveningsheffing	125	
Algemeen Vestigingsverbod	55		Motorbrandstof	163		Verpakkingsvoorschriften	96	
Ambacht	27, 161, 251		Non-ferrometalen	123		Vervoer	111, 163	
Arbidszaken	27, 55, 123, 161		Omzetbelasting	41, 97		Verzekering	96, 125	
Bank- en Credietwezen	41		Opheffing Centrales	40		Vestigingswet Kleinbedrijf	41, 125, 177, 236	
Belastingzaken	41, 111, 163, 237		Organisatie Bedrijfsleven	27, 83, 123, 163		Visscherij	41	
Betalingsverkeer met het buitenland	27		Pluimvee	41, 135, 237		Vlas	41, 97, 163	
Bouwnijverheid	123, 251		Prijsgeregelingen	40, 83, 125, 163		Voedselvoorziening	97, 135	
Buitenlandsche Handel	123		Scheidsgerecht Voedselvoorziening	41		Volkstuinen	125, 237	
Groenten en fruit	96		Sierteelt	41, 97, 135, 237		IJzer en Staal	125, 177	
Grondhamers	237		Sociale voorzieningen	125, 177		Zaden	41, 97	
Grondstoffenbesparing en bedrijfsratio-			Steenverleening aan stilgelegde bedrij-			Zuivel	41, 97, 163	
nalisatie	161		ven	40, 55, 125				
Handel	27, 55, 123, 162, 236		Suikerbieten e. d.	41, 97				
Huurprijzen van nieuwbouw	162		Surrogaten	97, 237				
Heffingen	41, 55, 123, 162, 236		Tabak	40, 96, 135, 237				
In- en Uitvoer	26		Textiel	40, 96, 177				
Industrie	27, 55, 123, 163		Toegepast Natuurwetenschappelijk On-					
Inlevering pinddraad en gladde draad	135		derzoek	41				
Kamers van Koophandel	40		Tuinbouw	41				
Kinderbijslagwet	123		Turf	96				
Kleinhandel	251		Vee	41, 97, 135, 237				

DE POSTCHEQUE- EN GIRODIENST VERZOEKT DRINGEND

TER VOORKOMING VAN ACHTER-
STAND EN VERTRAGING

SAMENVOEGING VAN BEDRAGEN VOOR
EENZELFDE BEGUNSTIGDE

MAANDBETALINGEN TE WIJZIGEN IN 2 OF 3
MAANDELIJSCHES BETALING

GELIJKMATIGE VERDEELING VAN OP-
DRACHTEN OVER DE GEHELE MAAND

UITERSTE BEPERKING TE BETRACHTEN MET
NAVRAGEN EN KLACHTEN

U

REKENDE ALTIJD OP DEN
POSTCHEQUE- EN GIRODIENST

NU REKENT DE
POSTCHEQUE- EN GIRODIENST

OP U

Dr. J. R. A. Buning:

De beleggingen der bijzondere spaarbanken in Nederland

Publicatie No. 32
van het Nederlandsch Economisch Instituut

Prijs f 3.65*

(Prijs voor donateurs en leden van het N.E.I. f 2.75; be-
stellen bij het N.E.I.).

Verkrijgbaar in den boekhandel

UITGAVE: DE ERVEN F. BOHN N.V., HAARLEM

Beschouwingen over een tolunie tusschen Nederland en België-Luxemburg

door

D. C. Renooij

3de Publicatie van het
Nederlandsch Econo-
misch Instituut

Prijs f 8.40*

(Prijs voor donateurs en
leden van het N.E.I. f 6.—;
bestellen bij het N.E.I.)

Verkrijgbaar in den boekhandel

Uitgave: **De Erven**

F. BOHN N.V.-Haarlem

Hypotheekbanken en Woningmarkt in Nederland

door

Ch. GLASZ

15de publicatie van
het Nederlandsch
Economisch Instituut

Prijs f 1.55*

(Prijs voor donateurs en
leden van het N.E.I. f 1.10;
bestellen bij het N.E.I.).

Verkrijgbaar in den boekhandel

Uitgave:

De Erven F. Bohn N.V. — Haarlem